

TARTU ÜLIKOOLI VILJANDI KULTUURIAKADEEMIA

Muusika osakond

Koolimuusika õppekava

Tiina Tinn

**LASTE SOTSIAALSETE OSKUSTE KUJUNDAMINE
MUUSIKAALASTES ÜHISTEGEVUSTES WALDORFLASTEAIAS
ARUKÜLA WALDORFLASTEAIAS NÄITEL**

Bakalaureusetöö

Juhendaja: dots. Guldžahon Jussufi, Phd

Viljandi 2015

Sisukord

SISSEJUHATUS	3
1. WALDORFPEDAGOOGIKA	5
1.1. Waldorfpedagoogika ajalugu	6
1.2. Waldorfpedagoogika Eestis	7
1.3. Waldorflasteaedade levik Eestis	8
1.4. Waldorflasteaed Aruküla Waldorflasteaia näitel.....	8
2. LASTEAIAEALISTE LASTE SOTSIAALSED OSKUSED.....	11
2.1. Sotsiaalsete oskuste mõiste.....	11
2.2. Lasteaiaealiste laste sotsiaalne areng.....	13
2.3. Lasteaiaealiste laste sotsiaalsete oskuste kujundamine	14
3. MUUSIKAALASED TEGEVUSED	17
3.1. Laulmine.....	17
3.2. Laulumängud	18
3.3. Näpumängud ja salmid	19
3.4. Muusikalis-rütmiline liikumine	19
3.5. Pillimäng.....	19
3.6. Muusika kuulamine	20
4. UURIMUSTÖÖ METOODIKA	21
4.1. Meetodi valik ja kirjeldus	21
4.2. Valimi moodustamine ja kirjeldus	22
4.3. Uurimisprotseduuri kirjeldus.....	27
5. TULEMUSTE ANALÜÜS.....	29
KOKKUVÕTE	38
ALLIKAD	39
KASUTATUD KIRJANDUS	39
LISAD	42
Lisa 1. Aruküla Waldorflasteaia päevakava (2009).....	42
Lisa 2. Nädalarütm Aruküla Waldorflasteaia (2009)	43
Lisa 3. Aruküla Waldorflasteaia aastaplaan/peod (2009)	43
Lisa 4. Intervjuu küsimustik õpetajatele.....	45
Lisa 5. Eesti waldorflasteaedade õpetajate taustaandmed	46
SUMMARY.....	49
LIHTLITSENTS SEMINARITÖÖ REPRODUTSEERIMISEKS JA ÜLDSUSELE	
KÄTTESAADAVAKS TEGEMISEKS.....	51

SISSEJUHATUS

Minu soov kirjutada uurimustöö teemal „Laste sotsiaalsete oskuste kujundamisest muusikaalastes ühistegevustes waldorflasteaias Aruküla waldorflasteaia näitel, tulenes vajadusest ühendada oma tööaastate kogemused teiste waldorflasteaedade õpetajate kogemustega ja need kirja panna. Töötasin aastatel 2003-2010 Harjumaal, Raasiku vallas, Arukülas tegutsevas Waldorflasteaias lasteaiaõpetajana. Minu tööülesannete juurde kuulus ka lasteaiapäeva muusikaline kujundamine ning päevategevuste läbiviimine.

Oma uurimusega tahan anda ülevaadet waldorflasteaedades tehtavatest muusikaalastest tegevustest ning sellest, milliseid sotsiaalseid oskusi üks või teine tegevus kõige enam kujundada aitab. Laulude ja salmide õppimise eesmärgiks ei saa olla lasteaiapidude esinemisnumbrid, kuigi vahel on ka esineda tore. Lasteaiaõpetajana on oluline teada, et muusikategemine on peale muusikaarmastuse ja muusikaliste oskuste arengu ka väga olulise tähtsusega lapse teiste oskuste arengus. Nii peaks lähtuma õpetaja muusikaalaste tegevuste läbiviimisel sellest, milliseid muusikaalaseid tegevusi ning millisel moel neid läbi viia, et nad aitaksid kõige paremini lapse arengule kaasa.

Seni puudub uurimus, mis liidaks ja analüüsiks praegu Eestis töötavate waldorflasteaedade õpetajate kogemusi sotsiaalsete oskuste kujundamisest läbi muusikaalaste ühistegevuste. Monika Pullerits on 2004.a. koostanud analüütilise ülevaate muusikalisest draamast algõpetuses - lähtuvalt C.Orffi süsteemist. Töös on vaatluse all kaks valdkonda – C. Orffi elementaarne muusikaõpetus ning muusikaline draama. Ta esitab töö ühe järeldusena, et üks võimalikest loovuse, mängulisuse ja koostöö arendamise õppevormidest on draama, mille kaudu saab lisaks mõjutada ka laste muusikalist, motoorset ja sotsiaalset arengut. Monika Gustavsoni 2004.a. ilmunud raamatus on antud ülevaade laulumängude kasutamisest Waldorflasteaias. Sotsiaalseid oskusi ja muusikalisi ühistegevusi kooli algastmes uuris oma magistritöös Irina Maljonkina (2012). Lisaks eelmistele avaldab Piret Indlo oma lõputöös metoodilise materjali lasteaiaõpetajatele, kust leiab aastaegade teemasid kajastavaid luuletusi, jutte, sõrme-, laulu- ja ringmänge ning laule (Indlo 2013). Lisatud on ka näpunäited materjali kasutamiseks ning selgitused, mil viisil on materjal seotud õppe- ja kasvatustegevuste valdkondade ning lapse üldoskustega. Laste sotsiaalsete oskuste arendamist waldorfkoolis on käsitlenud oma lõputöös Kirta Talgre (2014).

Lähtudes eelnevast tõstatan **uurimisprobleemi**, mille sõnastan küsimustena:

1. Kuidas kujunevad sotsiaalsed oskused muusikaalastes ühistegevustes waldorflasteadades?
2. Millised sotsiaalsed oskused kujunevad muusikaalastes ühistegevustes?

Vastavalt uurimisprobleemile sean oma bakalaureuse töö **eesmärgiks** uurida: milliseid muusikaalaseid ühistegevusi viiakse läbi Eesti waldorflasteadades ja kuidas see toetab laste sotsiaalsete oskuste kujunemist.

Töö eesmärgi täitmiseks püstitasin järgmised ülesanded:

- tutvuda erialase kirjandusega
- koostada uurimustöö kava
- kaardistada Eesti waldorflasteaiad ja nende õpetajad
- viia läbi intervjuud ning selgitada välja, mida peavad Eesti waldorflasteadade õpetajad laste sotsiaalseteks oskusteks
- selgitada välja milliseid muusikaalaseid ühistegevusi tehakse Eesti waldorflasteadades ja kuidas viiakse neid läbi, et need kujundaksid laste sotsiaalseid oskusi
- uurida välja, millised sotsiaalseid oskusi saab kujundada muusikaalastes ühistegevustes
- teostada andmeanalüüs ja saadud tulemuste põhjal teha järeldusi ning kokkuvõte.

Vastavalt püstitatud ülesannetele koosneb bakalaureusetöö sissejuhatuses, viiest peatükist, kokkuvõttest ja viiest lisast. Töö teoreetiline osa hõlmab esimest kolme peatükki, mis omakorda jagunevad alapeatükkideks.

Esimeses osas esitan waldorfpedagoogika üldiseloomustuse, lühikirjelduse waldorfpedagoogika ajaloost, waldorfpedagoogika liikumisest Eestis aastast 1988, ülevaate Eesti waldorflasteadadest ning kokkuvõtte waldorflasteaia põhiideedest Aruküla Waldorflasteaia näitel. Teises peatükis käsitlen sotsiaalsete oskuste mõistet ja lasteaiaaalist laste sotsiaalset arengut ning sotsiaalsete oskuste kujundamise võimalusi lasteaiaaalistel lastel. Kolmandas peatükis analüüsin kasutatavaid muusikaalaseid ühistegevusi eraldi alapeatükkides ning tutvustan nende läbiviimist waldorflasteaias. Neljas ja viies peatükk on uurimuse empiiriline osa. Neljandas peatükis tutvustan uurimistöö metoodikat, kirjeldan valimit ning tööprotsessi. Viiendas peatükis esitan uurimistulemused.

Täna kõiki waldorflasteadade õpetajaid, kes võimaldasid mulle oma lasteaiaühendas viibimist ning leidsid aega minuga vestlemiseks ja minu küsimustele vastamiseks. Vastuvõtt oli kõikides lasteadades väga südamlis ja osavõtlik. Täna ka Aruküla Vaba Waldorfskooli kolleegiumit

1. WALDORFPEDAGOOGIKA

Waldorfpedagoogika aluseks on Rudolf Steineri poolt väljaarendatud antroposoofia —teadus, mis käsitleb inimest kui vaimlis- hingelis- kehalist olendit (Kügelgen 1994; Wilkinson 2006).

Keskpunktis on vastutus inimese ees, see kujundab kasvataja ja õpetaja pedagoogilise sisemise vajaduse ja kõlbelise meelsuse, kuidas lapsega käituda. Kasvav laps peab saama arendada kõiki oma võimalusi, võimeid ja andeid, et anda hiljem oma panus ühiskonna ja kultuuri arengusse. See saab edukalt toimuda aga ainult siis, kui atmosfääris, kus kõik pedagoogilises protsessis osalejad – vanemad, kasvatajad, õpetajad – püüavad saavutada pedagoogilistes küsimustes konsensust. (...) sellel protsessil on kõikide osapoolte jaoks tervendav jõud. (Lang, s.a. lk 9)

Õppimise eesmärk pole niivõrd ainete õpetamine, kui arendada võimeid ja panna kasvama inimeses uinuvaid seemneid (Wilkinson 2006, lk 39).

Waldorfpedagoogika võtab nii füüsilisi kui psüühilisi arenguprotsesse tõsiselt, püüab iga lapse juures ära tunda nende individuaalseid avaldumisvorme, annab nende küpsemiseks vajalikke impulsse, aega ning ruumi. Seetõttu on waldorfpedagoogika varajases lapsepõlves ühekülgsed meetmed ja kahjulike ahvatluste vastu ja püüdleb rohkem selle poole, et lapsed areneksid kehaliselt, hingeliselt ja vaimselt „stabiilselt“, et noorukieas ja täiskasvanuks saades suudaksid nad vastata paremini meie ajastu mitmekesistele nõudmistele. (Lang s.a., lk 8-9)

Waldorfpedagoogika õppekavad on üles ehitatud vastavalt lapse arengustaadiumidele ning hõlmab kõiki normaalseid kooliaineid. Eraldi tähelepanu all on kunstained, praktilised tegevused, terviklikkusetootlus ja rohke näitlikustamine. Need on olulised küljed ka lasteaiatöös.

Waldorfpedagoogikas eristatakse selgelt kolme haridusastet (Wilkinson 2006, lk 14):

1. Lasteaed e. eelkool
2. Kooli keskaste
3. Kooli ülaaste

Mõnede koolidega on liidetud ka kolledžiaste, mis valmistab ette ülikooli astumiseks (Hirsjärvi & Huttunen 2005, lk 151).

Waldorflasteaed

Waldorflasteaedu iseloomustab esmajoonel kogetud ja tunnetatud veendumus, et väike laps vajab kasvatajat, kes end lapse olemusega nii vaimselt kui hingeliselt seob ja kes ka ise kuni kõrge vanuseni jääb arenevaks ja muutuvaks isiksuseks. Pedagoogilised nõuded ei pea olema suunatud mitte lapsele, vaid kasvatajale. Eesmärgiks ei ole mitte metoodilised süsteemid, etteantud

programmid ja nende sundomandamine, eesmärk on äratada elu, valmistada ette individuaalsuse sünni terves kehas, terves hinges, saavutada mitte ainult kooliküpsus, vaid panna alus eluküpsusele. (Kügelgen 1994, lk 9)

Waldorfkool

Hammaste vahetumise algus on tähiseks, mis näitab, et laps on õppimiseks valmis. Siin alustab tööd klassiõpetaja, kes tegeleb lastega järgmised kaheksa aastat. Nii tekivad lastel tihedad sidemed mitte ainult õpetajaga, vaid ka klassikaaslastega, mis annab neile turvatunde ja kindluse. Kaheksa aasta vältel õpetab klassiõpetaja oma klassile kõiki põhiaineid ja mõnikord ka teisi aineid. Peaõppeained on emakeel, matemaatika, geograafia, ajalugu ja loodusteadused (Wilkinson 2006, lk 16). Waldorfkoolis põhikoolieas hindeid ei panda, püütakse vältida ühekülgset intellektuaalsust ning hoida kunstilist hingust ka matemaatikas ja loodusteaduslikes ainetes. Kasutatakse piltlikku keelt, muinasjutte ja müüte jutustamise teemadena, maalimist, joonistamist, muusikat, ilulugemist, teatrimängu, liikumiskultuuri võimlemises ja eurütmias (Kügelgen 1994, lk 14).

Ülaaste

Kui õpilased on saanud 14 aastaseks, ei saa neid enam kohelda kui lapsi. Nende meel avardub ja sõltumatusetunne kasvab. Seni oli nende jaoks kõige tähtsam olnud õpetaja isiksus, aga nüüd hakkavad nad tajuma õpetaja nõrkusi (...) Käes on aeg usaldada noorte õpetamine asjatundjatele (aineõpetajatele). Aga selleks, et senised inimsidemed säiliks, määratakse klassile senist klassiõpetajat asendav eestkostja (Wilkinson 2006, lk 16-17). Nii algab kooli ülaaste.

1.1. Waldorfpedagoogika ajalugu

Hea ülevaate waldorfpedagoogika ajaloost annab Wilkinson. Ta märgib, et Steiner- ehk waldorfpedagoogika sünni ulatub aastasse 1919, mil tekkis mõte luua sõltumatu kool ning sigaretivabriku direktor Emil Molt palus Rudolf Steinerit olema selle kooli vaimne isa ja juht. Tingimusteks oligi, et kool olgu mõeldud kõigile lastele, et sellest saab üldhariduslik kaheteistkümnklassiline kool, ning et õpetajad peavad ka osalema kooli juhtimises. Õpetajad omandasid spetsiaalse steinerpedagoogilise koolituse. Kool avati 1919. aasta septembris 256 õpilase ja 12 õpetajaga. Peagi rajati sarnased koolid ka teistesse Saksamaa osadesse, teistesse Euroopa riikidesse ja viimaks ka meretagustesse maadesse, ka Jaapanisse. Teise maailmasõja ajal suleti natside vallutatud aladel asuvad koolid, aga kohe pärast sõda jätkati uue hooga tööd. (Wilkinson 2006, lk 10)

2010. a läbi viidud uuringus (Valgepea & Sügis, lk 13-14). on kindlaks tehtud, et maailmas õpib hetkel 65 riigis ligikaudu 1000 waldorfkoolis 200 000 õpilast. Lisaks on veel 10 riigis olemas vähemalt waldorflasteaed, kokku on lasteaedu ligikaudu 1500 ning tegutseb 105 waldorfpedagoogika alast õpetajate seminari 37 riigis.

1.2. Waldorfpedagoogika Eestis

Rudolf Steinerit ja tema õpetust inimesest, antroposoofiat, tunti Eestis nagu teisteski Euroopa maades juba enne Teist maailmasõda (Gustavson 2004, lk 7).

1988. aasta sügisel taasasutati Eesti Antroposoofiline Selts, mille eesmärgiks sai ka avalike loengute korraldamine. Esimesed loengutsükliid lapse arenguetaappide ja waldorfpedagoogika põhialustest pidasid Tallinna Pedagoogikaülikooli täiendkoolituse raames Freddy Heimsch – ravipedagoog Soomest, Lahti Steinerkooli üks asutajatest ning pr Margaret Meyercort, staažikas waldorfpedagoog Inglismaalt. Huvi oli suur (Valgepea & Sügis 2010, lk 114.)

Erinevates eesti linnades hakati lastevanemate initsiatiivil tegema ettevalmistusi waldorfpedagoogikal põhinevate koolide rajamiseks. 1. septembril 1990 alustas õppetööd 3 waldorfkooli: Tartus, Põlva vallas Rosma külas ja Tallinnas Nõmmel. 1991. a alustas waldorfkool Rakveres, 1992. Arukülas ning 1993. a Viljandis. Täna seks on waldorfkoolina tegevuse lõpetanud Tallinna (Nõmme) kool ja Rakvere kool, mis 1990. aastate lõpust jätkasid riiklikku õppekava järgivate erakoolidena. (*ibid*, lk 114)

1991. aastal alustati päevakeskuse loomise projektiga, millest kasvas välja Tartu Maarja Kool. 2001. aastast on Tallinnas taas waldorfkool, mis kasvas välja lasteaia waldorfrühma jätkuna ning alates 2010/2011 õppeaastast tegutseb koos Ilmapuu Waldorflasteaiaga ja Vabade Kunstide Kooliga Pelgurannas Tuulemaa tänaval. Nendele koolidele on lisandunud 2008. a. sügisel Erakool Läte Keilas, 2011. a. Rakvere Vanalinna Kool ning 2013 aastal lisandus waldorfkoolide hulka veel Pärnus Herbert Hahni Kool.

1992. aasta sügisel alustas Tartu waldorfkooli veel remontimata külmades ruumides tööd Tartu Waldorfpedagoogika Seminar, mille rajajaks ning eestvedajaks oli väliseestlane Tiiu Bläsi-Käo, staažikas waldorfpedagoog Saksamaalt. Temast sai ka Eesti waldorfkoolide peamine nõustaja, mitmete koolituste ja seminaride korraldaja. Jõudumööda on pr Bläsi seda tänaseni. (Valgepea & Sügis 2010, lk 11)

1.3. Waldorflasteaedade levik Eestis

Esimesena loodi 1989. aastal **Johannese Kool ja Lasteaed**, mis asub Eesti hariduse suurkuju Johannes Käisi sünnipaigas Põlva külje all Rosmal. Kooli ja lasteaia pidajaks on Rosma Haridusselts.

Umbes samal ajal loodi Rakveres **Eralasteaed Kaur**, kus praegu tegutseb ühe osana waldorfpedagoogika alustel 3 rühma, kokku 72 lapsega vanuses 2-7 eluaastat. Lasteaia valdaja on MTÜ Rakvere Eragümnaasiumi Hariduskogu.¹

Järgmisena avati **Viljandi waldorflasteaed** 1993. aastal Viljandi Vaba Waldorfkooli juurde. Praegu tegutseb lasteaias kaks liitühma. Viljandi Vaba Waldorfkool lasteaed-põhikooli pidajaks on MTÜ Viljandi Vaba Waldorfkooli Ühing.

1994 16. jaanuaril avati Harjumaal, Raasiku vallas **Aruküla Waldorfkooli juures lasteaed**. Lasteaia pidajaks on Aruküla Vabakooli Selts. Lasteaias on üks 18- kohaline liitühm. Alates 1. september 2014 tegutsetakse lasteaed põhikoolina.

Meelespea Waldorflasteaed on 1996 aastal loodud waldorfpedagoogika printsiipidel tegutsev kahe liitühmaga lasteaed ja asub Tallinna linnas, munitsipaalomandis oleva Pallasti Lasteaed ruumides. Lasteaia pidajaks on MTÜ Meelespea Waldorflasteaed.

Meie Mängurühm sündis 2004. aastal Tartus. Esimesed seitse aastat tegutseti ühe hoiurühmana. Alates 2014 jaanuarist saadi lasteaiaks, kus on kaks liitühma. Kohti kokku kolmekümnele lapsele. Lasteaia pidajaks on MTÜ Meie Mängurühm.

Tartu Maarja Kooli juures avati 2006. aastal lasteaiarühm liitpuudega lastele.

Ilmapuu Waldorflasteaed Tallinnas, mida juhib MTÜ Ilmapuu Waldorflasteaed sündis 1. novembril 2010. Esimesed paar aastat tegutseti Meelespea Waldorflasteaia nime all. Alates 1. septembrist 2012 saadi praegune nimi. Lasteaias tegutseb kaks liitühma.

2013.a. avas ukse Võrumaa esimene waldorflasteaed **Terve Pere Aed**. MTÜ Terve Pere Seltsi poolt loodud lasteaias on üks 20 lapsega liitühm.

1.4. Waldorflasteaed Aruküla Waldorflasteaia näitel

Waldorflasteaia üheks põhimõtteks on, et kuni kuuenda eluaastani pedagoogilist õpetust ei anta. See on jõukogumise aeg, mil laps vajab vaid kasvurahu. (Dahlström 2003, lk 331) Sünnist kuni seitsmenda eluaastani toimub lapse arengus eeskätt kiire kehaline kasvamine, mil vormuvad

¹ Andmed lasteaedade kohta on saadud lasteaedade interneti kodulehtedelt.

välja ka lapse keha siseorganid. Kuna lapse teadvus ja elamused on eriti sõltuvad kasvukeskkonna reaalsusest, siis on see protsess suurel määral seotud ümbrusest saadud muljete ja kogemustega. (Aruküla Waldorflasteaia õppekava 2014, lk 3) Laps matkib kõike, mida ta enese ümber tajub – helisid, liikumist, meeleolusid, sõnu, värve ning kasutab seda oma füüsilise tervise ülesehitamiseks. Nii toimubki õppimine selles eas jäljendamise ja näidete varal. Haridus, mida lapsed sel perioodil omandavad, sõltub sellest, mida õpetaja teeb, kuidas käitub, mida tunneb ja mõtleb (Wilkinson 2006, lk 26). Kõige tähtsamad seisukohad kasvatuse jaoks sünnist kuni koolimineku on: esiteks rütm ja kordamine, teiseks eeskuju ja matkimine (Jaffke 1994, lk 77).

Waldorflasteaias õpitakse kaudsel ehk kogemuslikul teel. Gustavson kirjutab, et isiklike kogemuste ja tunnete kaudu kujunevad lapsel mõisted. On tähtis, et mõisted tekiksid just isiklike kogemuste tasandil. Seega tuleb võimaldada tal kogeda nii enda tegusid ja nende tagajärgi kui ka pakkuda rikkalikke kogemusi, mida laps saab täiskasvanuid jäljendades. (2004, lk 15)

Lapse meeled peavad kogeda saama võimalikult palju loomulikku kvaliteeti nii mängus kui riietuses, toidus ja kõikide lihtsate, loomulike esemete juures (Kügelgen 1994, lk 19-20). Nii on ka Aruküla Waldorflasteaias materjalid ja esemed (ka mänguasjad), mida lasteaia sisustamisel kasutatakse võimalikult looduslikud nagu puit, vill, siid ja võimalikult naturaalses värvustes. Mänguasjad on väga lihtsad, et anda vabadust ja võimalust lapse fantaasiale ning loovusele, sest loodus on kõige parem lapse meelte arendaja (Gustavson 2004, lk 28-29). Nii harjutati näiteks meie lasteaiarühmas sõrmede peenmotoorikat kõrvitsasalati valmistamiseks kõrvitsaribadest parajaid tükikesi lõigates või ka õunamoosi jaoks õunu tükeldades, talviseks lindude toitmiseks päevalillede õisikupõhjast seemneid välja nokitsedes, õmmeldes või sõrmemänge mängides.

Nagu teistes, nii ka Aruküla Waldorflasteaias kavandati päevakava sarnaselt sisse- ja väljahingamisega. Päevakavas vaheldusid laste ühised tegevused vaba mänguga. Ka Jaffke soovitas, et laste omaenese impulsse järgivale mängule võiks järgneda kasvataja kujundatud ja juhitud aeg (1994, lk 67). Päevast päeva kordusid samadel aegadel samad tegevused. Nii tekkis päevarütm (vt Lisa 1), milles laps kogeb äratundmisrõõmu, kindlust ja rahu, mis on esimene tingimus normaalseks arenemiseks ja ümbritseva maailma tundmaõppimiseks (Dahlström 2003; Gustavson 2004; Wilkinson 2006).

Igal nädalapäeval olid Aruküla lasteaias planeeritud kindlad tegevused: maalimine, voolimine, matkamine, meisterdamine, küpsetamine, hommikuring laulumängud, eurütmia², muinasjuttude

² Eurütmia on liikumiskunst, mis teeb nähtavaks laulu ja kõnet. Igale muusikalisele elemendile – toonid, intervallid,

jutustamine, lavastusmängud, millest moodustus nädalarütm (Vt. Lisa 2). Nendele lisandusid erinevad igapäevaselt vajalikud kodutööd, mille tegemise ajastas kasvataja laste vabamänguga. Nii said soovijad kasvatajaga ühineda ning mänguhoos tegeleda huvitavate ja arendavate tegevustega: õmblemine, toiduvalmistamine, triikimine, koristamine, saagimine riisumine, kaevamine jne. Tegevuse läbiviimist waldorflasteaias iseloomustab see, et pedagoog ei "organiseeri" lapsi tegutsema, vaid alustab ise millegi tegemist ning loob lastele võimaluse endaga liituda ja seda jälgendada (Gustavson 2004, lk 17). Üleminekuks ühelt tegevuselt teisele saab kasutada lihtsaid laule, ringmänge, sõrmemängu või liisusalmi, et laste tähelepanu koondada ja üheskoos uue tegevusega alustada.

Nädalarütm, ehk. lastega tehtava igapäevase töö kavandamine on väga tihedalt seotud aastaegade vaheldumisega ja tähtpäevadega, mis on aluseks ka laulude-lugude valikul (Jaffke 1994, lk 77). Pööripäevi ja rahvakalendri tähtpäevi pühitsetakse waldorflasteaedades pidudega (vt Lisa 3), millest nii lapsed kui ka vanemad osa saavad (Dahlström 2003; Wilkinson 2006; Gustavson 2004). Kindlasti ei ole need peod alati ühesugused, igal aastal on midagi mis on uus või teistmoodi.

Nüüdisoludes jäävad lastel sageli välja kujundamata õiged sotsiaalsed oskused, sest suured lasteaiad ning suured rühmad tekitavad pigem agressiivsust ja lärmakust kui teisi arvestavat käitumist. Lasteaiarühmad peaksid olema paraja suurusega ja koosnema erivanuselistest lastest. Nii saaksid lapsed, kellel pole õdesid-vendi, õppida suhtlemist erinevatel tasanditel. Nooremad saaksid õppida vanematelt ja neid mängus jälgendada, 5-6aastastele lastele on see aga väga oluline kogemus – olla suur, olla targem. (Gustavson 2004, lk 12-13)

Waldorflasteaed on lapsele justkui teine kodu, kus kasvatajaks on emalik hing ja rühmas erivanuselised lapsed. Niisugustes vanuselistes segarühmades elavad lapsed koos nagu ühes suures peres. (Wilkinson 2006, lk 26) Nad õpivad üksteiselt ja aitavad üksteist vastamisi. Ka see on täiesti eluline ja vajalik, kui kolmeaastased kogeavad, et kuueaastased tohivad teha asju, mis neile pole veel lubatud ning kolmeaastaste juures ei panda mõndagi pahaks, mis kuueaastasele enam ei sobi (Jaffke 1994, lk 59). Lapsed, keda juhitakse läbi niisuguse pidevalt korduva päeva-, nädala- ja aastakava, orienteeruvad ajas; endastmõistetavalt õpivad nad tundma ja nimetama eri nädalapäevi, pühi ja aastaagu (Jaffke 1994, lk 82).

akordid jne. – vastavad teatud liigutused, mis aitavad esitajal muusikapala objektiivselt läbi tunnetatult edasi anda. Lasteaias tehakse lastega häälikueürütmiat, mida seotakse erinevate rütmide ning kergete meloodiatega. Toredad värsistatud luuletused ning muinasjutud kujundatakse eürütmiliselt. (Aruküla Waldorflasteaia õppekava 2014)

2. LASTEAIAEALISTE LASTE SOTSIAALSED OSKUSED

Kuna bakalaureusetöö keskendub sotsiaalsete oskuste kujundamisele muusikaalstes ühistegevustes, siis pean järgnevalt oluliseks vaadelda, mida mõeldakse sotsiaalsete oskuste mõiste all, kuidas arenevad lapsel sotsiaalsed oskused ning millised on võimalused lapse sotsiaalsete oskuste kujundamiseks.

Iga inimene kuulub mõnda sotsiaalsesse gruppi, on see siis perekond või töökollektiiv, koolikaaslased või lihtsalt naabrid. Nii omandab iga inimene vastavalt oma elutingimustele ja võimalustele mingisugused sotsiaalsed oskused, mille muutumine ja areng kulgeb läbi terve elu. Kuid inimeseti võivad olla need oskused ja nende areng väga erinev. Me kõik oleme tunda saanud mingite harjumuste, tavade, reeglite ning erinevate väärtuste piiranguid. Olen oma lasteaiatöö praktikas kohtunud lapsega, kes ei talu, kui teda vaadatakse, ei usalda võtta kinni teise lapse käest, kellel on raske, kui ta tähelepanu keskpunktis olla ei saa. Kaasinimestega suheldes vajame me teadmisi ja oskusi selleks, et üksteisega rahumeelselt toime tulla.

2.1. Sotsiaalsete oskuste mõiste

Inimene võib olla väga sotsiaalne soovides olla teiste seltskonnas, kuid ei suuda sellest hoolimata erinevates sotsiaalsetes situatsioonides käituda.

Sotsiaalsed oskused tähendavad suutlikkust olla teistega koos ja oskust tulla erinevates sotsiaalsetes olukordades toime. Sotsiaalsus, kui kaasasündinud temperamendijoon, toetab sotsiaalsete oskuste hankimist, aga ei taga nende olemasolu. (Keltikangas-Järvinen 2011, lk 10-11) Laps soovib küll lasteaeda minna, kuid ei ole valmis oma mänguasju teistega jagama, ei ole õppinud kuulama, kuni teine laps on oma jutu lõpetanud. Kõigil lastel on võimalik neid oskusi õppida läbi kasvatuses ja lävides teiste inimestega.

Sotsiaalsed oskused kujunevad kogemuste ja kasvatuses kaudu ja nad ei pea tingimata ühele kindlale temperamendijoonele tuginema. Neid võib õpetada mistahes temperamendiga lapsele. (Keltikangas-Järvinen 2011, lk 11) Ka muidu tagasihoidlik ja vaikne laps võib olla teistest inimestest ja seltskonnast huvitatud ja vaatamata oma ujedusele suudab mõnes sotsiaalses olukorras käituda väga oskuslikult.

Sotsiaalsed oskused peegeldavad ka isiksuseomadusi laiemalt, sest sotsiaalsed oskused, mida keegi aktsepteerib, kajastavad tema suutlikkust hinnata ja austada kaaslasi, võimet arvestada

kõikide inimeste õigustega ning valmidust käituda kokkulepitud reeglite kohaselt (Keltikangas-Järvinen 2011, lk 14). Sotsiaalsed oskused aitavad lapsel luua rahuldustpakkuvaid suhteid ning hoida ära negatiivset kohtlemist teiste poolt. M. Juusola kirjutab, et sotsiaalsed oskused on elus need tööriistad, mida vajatakse sõprussuhete loomiseks ja nende püsimiseks, kollektiivis toimetulekuks ning hiljem õnnestunud püsisuhte loomiseks (2011, lk 29).

Järgnevalt toon ära erinevate autorite poolt väljendatud olulisi külgi sotsiaalsete oskuste sfääris. Tõhus sotsiaalne suhtlemine eeldab empaatiat, kõrget enesehinnangut, tasakaalukat tundeelu, analüüsioskust, suutlikkust oma käitumist kontrollida ja hinnata (Keltikangas-Järvinen 2011, lk 14).

Ruul on välja toonud sotsiaalsete oskuste kirjeldused, mis tulenesid sotsiaalsete oskuste treeningu eesmärkidest (2010, lk 13):

- enesetunnetuse ja positiivse enesehinnangu arendamine;
- empaatiavõime ja positiivse suhtumise arendamine ümbritsevatesse inimestesse;
- suhtlemisoskuste arendamine;
- koostööoskuse arendamine.

Aruküla Waldorflasteaia õppekava kajastab järgmisi eesmärke ja kriteeriumeid 6-7 aastase lapse sotsiaalsetest oskustest (2009, lk 17):

Õppe- ja kasvatustegevuse tulemusel 6-7aastane laps:

- püüab mõista teiste inimeste tundeid ning arvestada neid oma käitumises ja vestluses;
- tahab ja oskab suhelda - tunneb huvi teiste vastu;
- hoolib teistest inimestest, osutab abi ja küsib seda vajadusel ka ise;
- oskab teistega arvestada ja teha koostööd;
- loob sõprussuhteid;
- saab aru oma-võõras-ühine tähendusest;
- teeb vahet hea ja halva käitumise vahel;
- mõistab, et inimesed võivad olla erinevad;
- järgib kokkulepitud reegleid ja üldtunnustatud käitumisnorme;
- selgitab oma seisukohti.

Juusola on tuginedes oma emaksolemise kogemustele ja uurimistööle ajakirjanikuna väljaselgitanud, et lastekollektiivis meeldivad kaaslastele kõige rohkem need, kes aitavad teisi ja

on osavõtlikud teiste tunnete vastu. Nad peavad reeglitest kinni, osalevad vestlustes ja kutsuvad teisi mängudesse või rühma tegevustesse. Peale selle taluvad nad kriitikat ja pettumusi ning suudavad teha kompromisse. Nad on isegi vihastena võimelised end valitsema nii palju, et ei kasuta füüsilist vägivalda ega haava teist sõnadega. Autor arvab, et selle poole tuleks laste kasvatamisel tasapisi püüelda, kuigi see pole alati kerge. Täiskasvanu ülesanne selle töö juures on alati juhtumistes ja konfliktides positiivseid külgi märgata ja neist ka lapsele rääkida, sest neist negatiivsetest positiivseteks muutunud kogemustest hakkab arenema lapse tunnete reguleerimise aluspõhi. (Juusola 2011, lk 31)

2.2. Lasteaiaelaste laste sotsiaalne areng

Sotsiaalset üheskoos olemist tuleb õppida. Ilma sotsiaalse pädevuseta oleks üksiku inimese ja kogukonna elu mõeldamatu. Need õpiprotsessid algavad perekonnas ja jätkuvad lasteaias. (Lang, s.a., lk 11) Väikese lapse suhtlusmaailm on eelkõige seotud oma kodu ja vanematega ning seetõttu saadakse ka suurem osa sotsiaalsete oskuste pagasist just kodust. Hiljem hakkavad last mõjutama lasteaedade ning erinevate lasteasutuste sotsiaalsed keskkonnad, kus nad omandavad selliseid oskusi, mida ainult perekeskne suhtlusring ei võimalda.

Sotsiaalsed oskused aitavad lapsel saada hästi hakkama erinevates olukordades. Suhtlemine eakaaslastega on eriti intensiivne mängides, mille baasil saavad sotsiaalsed oskused hästi areneda. Lapsed õpivad suhtlema läbi kogemuse, mis on kasulik, aktsepteeritav ja tõhus. „Sotsiaalsete oskuste õppimine on pikk protsess, mis käivitub kohe pärast sündi, tuginedes muuhulgas lapse sellistelegi kogemustele, mille puhul täiskasvanu isegi ei aima, et tegemist on sotsiaalsete oskuste esimeste nurgakividega“ (Keltikangas-Järvinen 2013, lk 5).

Sotsiaalsete oskuste arengut mõjutab lasteaia rühma suurus. Gustavson mainib, et nüüdisoludes jäävad lastel sageli välja kujundamata õiged sotsiaalsed oskused. Suured lasteaiaid ning suured rühmad tekitavad pigem agressiivsust ja lärmakust kui teisi arvestavat käitumist. (2004, lk 12-13) Oskused, mis suures rühmas toime aitavad tulla, on enamasti pigem hingespüsimise kui rahumeelse suhtlemise oskused (Keltikangas-Järvinen 2013, lk 104-105).

Olulisel kohal on sotsiaalsete oskuste arengu seisukohalt laste lasteaia käima hakkamise vanus. Alla 3 aastased lapsed peaksid kodus võimalikult palju oma vanematega koos tegutsedes ning vahel mõnede eakaaslastega mängides elujõudusid tugevdama ja eale vastavaid sotsiaalseid oskusi harjutama. Uurimistulemustele toetudes väidab Keltikangas-Järvinen, et 2-3 aastane laps tuleb toime vaid positiivsete olukordadega, kuid konfliktide lahendajat temast veel ei ole.

Enesekehtestamist, rühmas toimetulekut ja läbirääkimisoskusi ei tohiks selles vanuses inimese arenguülesanneteks seada. „Kui laps satub enne 3. eluaastat üle 4 lapselisse rühma, ei arene paraku ta sotsiaalne kompetentsus, vaid uurimistulemustele tuginevalt see pigem mandub“ (Keltikangas-Järvinen 2013, lk 111).

Waldorflasteaedade kogemus näitab, et teatud sotsiaalseid oskusi arendavad loomulikult viisil vanuselised segarühmad (3-7 aastased). Vanuselistes segarühmades õpivad lapsed üksteist abistama, konflikte lahendama, saavad ennast rollimängudes (isa-ema –laps, tuletõrjuja, haigla, kauplus) identifitseerida mitmesuguste ülesannetega (Lang s.a., lk 12).

Gustavson toob välja asjaolu, et paljudes peredes on vaid üks laps, kel pole võimalik õppida suhtlemist erinevatel tasanditel. Seepärast peaksid lasteaiarühmad olema paraja suurusega ja koosnema seejuures erivanuselistest lastest. Nooremad lapsed saaksid õppida vanematelt ja neid mängus jäljendada, 5-6 aastastele lastele on see aga väga oluline kogemus – olla suur, olla targem. (2004, lk 12-13) Üha enam lapsi kasvab näiteks ühelapselises peres, sageli vaid ühe vanemaga. Seetõttu on nende sotsiaalsete oskuste harjutamise võimalused piiratud. Lasteaed peab seetõttu rohkem looma võimalusi lastele sotsiaalsete kogemuste omandamiseks. (Lang s.a., lk 11-12)

2.3. Lasteaiaeliste laste sotsiaalsete oskuste kujundamine

Kui laps läheb lasteaeda, siis hakkavad koheselt olulist rolli mängima tema sotsiaalsed oskused. Sellest oleneb kui kiiresti ja millisel moel sulandub laps lasteaia seltskonda, kui hästi ta ennast seal tunneb ning kuidas teised temasse suhtuda saavad, kui kiiresti ja millisel moel laps endale lasteaias sõpru leiab. Oluline roll selles töös on nii lapsevanematel kui ka lasteaiaõpetajatel. Koolieelse kasvatuse valdkonnas on tähtis, et täiskasvanud tunneksid õiget ja head ning et nad seda head ja õiget ka oma olemusega kehastaksid nii, et lapsed seda tunnetada ja matkida võiksid (Kügelgen 1994, lk 31).

Väga tähtis on luua sotsiaalsete oskuste kujundamiseks võimalikult soodsad tingimused.

Kuna lapse emotsioonide areng lõimub tema sotsiaalsete oskuste arenguga (Kera 2004, lk 125), siis tuleks jälgida et lapse ümber oleks valdavalt positiivne õhkkond. Kui oskuste õppimisega kaasneb rõõmu-ja õnnestumistunne on õppimine tõhusam (Juusola 2011, lk 93).

Ühe võimalusena on Ruul oma magistritöös tutvustanud sotsiaalsete oskuste treeningu meetodit. Tema töös sisalduv uurimus keskendus sotsiaalsete oskuste treeningu mõjule laste sotsiaalsetele oskustele (2010).

Keltikangas – Järvinen toob välja võimalused sotsiaalseid oskusi lapsega harjutada näiteks rollimängude ja/või väljamõeldud situatsioonide abil. Autor soovib teha harjutusi, mis parandavad tähelepanuvõimet, küsimuste sõnastamise oskust, kaasinimeste austamist, miimika kasutamist ja tõlgendamist. (2011, lk 119)

M. Juusola esitab 10 sotsiaalset oskust ning tegevused, mille kaudu neid saab lapsele õpetada (2011, lk 46-63):

- Eneseaustus - igapäevane hoolitsus, austav kasvatus ja piirid rajavad tugeva põhja eneseaustusele. Teel seisvad piirded ja igapäevaste pettumuste taluma õppimine tugevdavad lapse enda sisemisi piire.
- Abivalmidus – olulisel kohal vanemate eeskuju. Abivalmiduse idud tärkavad sellest, et laps saab osaleda kodutöodes, nooremate õdede-vendade hoidmisel ning muudes tegevustes, kus saab abiks olla. Lapse kiitmine ja tänamine on seejuures väga olulised.
- Vastastikkuse võime inimsuhetes - kui isa ja ema pööravad iga päev teineteisele tähelepanu. Lugupidavas keskkonnas õpib laps loomulikku vastastikust abistavat käitumist. Teisi kuulatakse, tervitustele, küsimustele ja väidetele vastatakse ega räägita vahele.
- Otsusekindlus – laps õpib ütlema selgelt välja oma arvamust. Otsusekindluse koolitajad on arvamusel, et igasuguseks puudutusteks, isegi omaenda või ristilapse kallistamiseks tuleks lapselt luba küsida.
- Kollektiiviga liitumine ja rühmas tegutsemine - iga laps liitub rühmaga lähtuvalt oma temperamenditüübist. Lapsele ei tohiks kunagi võimendada arvamust, et ta on mingi olukorra, nt koolikiusamise või kambast väljajäämise ohver. Selle asemel tuleks sisendada, et ta on aktiivne tegutseja ning võib hoiakute ja käitumisega oma elu muuta.
- Nõuannete ja reeglite järgimine - lapse sotsiaalsele arengule on tähtis, et tema igapäevaelus on selged reeglid ja piirid, mis kaitsevad teda paljude löökide (sh füüsiliste) eest.
- Positiivsus, sõbralikkus ja lahenduskesksus - laps õpib need mudelid oma vanematelt. Ebaõnnestumine on uue katse algus ja igas probleemis on mingi õpetlik hetk. Viis, kuidas vanemad lapsi kohtlevad, kordub sõbrasuhetes: kui lapsega kärgitakse, võib ka laps oma sõpradega kärkida, sest arvab selline käitumisviis olevat normaalne.
- Empaatia - enda seadmist teise olukorda võib harjutada väikeste lastega, kuigi lapse empaatiavõime pole väga arenenud. Last, kes narrib pere lemmiklooma, tuleks õhutada mõtlema, mis tunne oleks olla koer.

- Eneseregulatsioon - puudutamine on hea moodus, kuidas igas eas lapse eneseregulatsiooni tugevdada. Paitamine ja masseerimine vähendavad lapse stressihormoonide hulka, tugevdavad vastastikust toimet ja lisavad rahulikku virgeaega.
- Vastutustunne - iga viga peaks olema õppetund. Last võib innustada mõtlema, milline oskus heastab tema halva käitumise. Siis ei keskenduta lapse probleemile, vaid sellele, mida ta peaks õppima.

Ka muusikategevuste kaudu on võimalik laste sotsiaalseid oskusi kujundada. Oma raamatus kirjutab Pullerits, et korraldades õigesti mistahes muusikalise protsessi tegevust, aitab see järgnevate sotsiaalsete oskuste arengule kaasa (2004, lk 88):

- Väärtuste ja hinnangute arendamine,
- Kogemuste omandamine,
- Emotsionaalne rikastamine,
- Enesehinnangu arendamine.

3. MUUSIKAALASED TEGEVUSED

Vastavalt töö eesmärgile „Laste sotsiaalsete oskuste kujundamine muusikaalastes ühistegevustes waldorflasteaias“ vaatleme käesolevas peatükis, millised muusikaalased tegevused on seal kasutusel. Kuna muusika tegemine waldorflasteaias on oma olemuselt rühmategevus, mängib see olulist rolli ka sotsiaalsete oskuste arendamisel. Nagu tavalasteaedades nii ka waldorflasteaias lauldakse, mängitakse laulumänge ja ringmänge, liikumismänge, mängitakse pilli ja kuulatakse muusikat (vt Koolieelse lasteasutuse riiklik õppekava 2008; Aruküla Waldorflasteaia õppekava 2014). M. Gustavson täiendab seda loetelu, selgitades, et waldorflasteaias mõeldakse laulumängude all igasuguseid liikumisega rütmi- ja näpumänge. Muusikaalastel tegevustel on päevakavas oluline koht hommikuringis, kus loetakse ka salme. (2004, lk 53)

Aruküla Waldorflasteaia õppekava osutab asjaolule, et muusika peaks olema lasteaias igapäevaelu loomuliku osana ning muusika vahendajana on õpetajal vaja peale eeskuju pakkuva hääle, rühi ja muusikaliste oskuste ka loomingulist fantaasiat ja oskust kasutada muusikaalaseid tegevusi kogu päeva jooksul (2014, lk 33). Päeva rikastamisel muusikaga on olulise tähtsusega erinevaid tegevusi sissejuhatavad ja saatvad laulud või pillihelid. Laste kokkukutsumiseks või uue tegevuse alustamiseks soovib Gustavson kasutada kellukesehelinat või ka mõnda muud pilli või hoopis väikest laulukest (2004, lk 53, 55).

3.1. Laulmine

Nagu eelpool juba mainitud läbivad muusikategevused waldorflasteaias tervet lasteaiapäeva. Olulisim nende hulgas on laulmine, mis on väikese lapse jaoks kõige loomulikum ja loomuomasem tegevus, mille kaudu ta ennast väljendab (Iilane 2014, lk 17). Laulmine on kõikide teiste muusikaalaste tegevuste aluseks. Lauldes korrastab inimene oma sisemaailma, nii ka lapsed teevad seda siiralt ja häbenemata, mõtlemata, et nad näiteks viisi ei pea. (Roose 2003, lk 27) Peatähelepanu ongi lihtsalt laulurõõmul ning laulu sõbralikul ja korrastaval mõjul. Laule lauldakse hommikuringis, ühelt tegevuselt teisele üleminekul, saab laulda korralduste andmisel, ja erinevate päevategevuste juures: söömise alustamine, küpsetamine, toa koristamine, vahast voolimine (Schöttner 1972, lk 71-73). Lauldes on võimalik teha mistahes kodutöid.

Lauludele ja ka salmidele tehakse waldorflasteaias enamasti liigutusi kaasa. Gustavson märgib, et see on oluline, sest liigutused ulatuvad nii inimese tahte- kui ka alateadvuse alale. Selles vanuses lastel pole see ka raske, kuna liigutuste jälgendamine käib eespool sõnalisest

jäljendamisest. (2004, lk 54)

Ka Sepp peab väga oluliseks, et lauludesse saaks sisse tuua mängulisust, et laulu ei lauldaks lihtsalt kuivalt algusest lõpuni püsti seistes, vaid sellesse saab tuua tantsulisi liigutusi, keha- ja rütmipille, mänguvahendeid. Lihtsaid lastelaule võib põimida sisse ka ringmängudesse. (2010, lk 9)

Laul on sotsiaal-kultuuriline nähtus, sest ta loob mitmekesiseid võimalusi lapse rahvusliku identiteedi toetamiseks, sotsiaalsete, esteetiliste ja intellektuaalsete võimete kujundamiseks ja arendamiseks (Muldma 2008, lk 267).

3.2. Laulumängud

Laulude kõrval on waldorflasteaias hommikuringis tähtsal kohal laulumängud. Nende sisu arendab järgmisi sotsiaalseid oskusi: individuaalsete ja grupisiseste vajaduste tunnetamist, koostöövõime suurendamist, vastutustunde tajumist ja jagamist, enesekontrolli kehtestamist, väärtushinnangute ja enesehinnangu kujunemist. Seega on laulumäng tugevate mänguliste juurtega ning universaalne multifunktsionaalne didaktiline vahend laste muusikaliste, sotsiaalsete ja üldfüüsiliste võimete mitmekülgselt arenguks (Pai 2008, lk 26-27). Laulumängudesse võib sisse tuua ka draamaelemente. Selleks valitakse välja osatäitjad ning jagatakse keepe, peakatteid, näpunukke või muid vahendeid, mis aitavad lastel ettekujutust elavamaks muuta³ (Gustavson 2004; Sõstra & Gregersen 2001). Lisaks sellele toob oma uurimustöös Pai välja olulised seisukohad laulumängu arendavast mõjust (2008, lk 26-27):

1. Muusikaliselt arendab laulumäng muusikalist kuuldekujutlust, eneseväljendusoskust, hääle-aparaati, helikõrguste- ja laaditaju, muusikalist mälu, dünaamikataju ja vormitunnetust, meetrumi- ja rütmitunnetust ning harmoonilist kuulmist.
2. Liikumistegevuse kaudu toetavad laulumängud lapse kehalist arengut: tunnetuslikke protsesse, liigutuste osavust, motoorikat, ka koordinatsiooni, meetrumi- ja rütmitunnet, arendatakse tantsulist eneseväljendust, tähelepanu- ja kontsentratsioonivõimet.

Muldma hindab laulumängude arendavat mõju veel sellistele sotsiaalsetele oskustele nagu tähelepanu juhtimise oskus ja reeglite järgimine (2008, lk 265).

³ Waldorflasteaias on üheks selliseks armastatumaks mänguks „Kolme kuninga mäng“.

3.3. Näpumängud ja salmid

Sotsiaalsete oskuste kujundamist muusikaalastes ühistegevustes toetavad ka näpumängud ja salmid. Oma kogemusest saan öelda, et näpumängud on hea võimalus saada lastega kiiresti kontakti, harjutada lõbusalt ja meeldivalt koostööd, kuulamist ning omavahel suhtlemist, sest lapsed on alati näpumängude ja liikumisega salmide tegemiseks rõõmuga valmis. Näpumänge on väga erinevaid, mängitakse ainult näppudega või ka kogu kehaga. Näpumäng võib põhineda nii riimilisel salmil kui ka proosalisel tekstil või esineda hoopis teatri vormis. Uusen märgib, et üks näpumängu vorm – sõrmenukuteater – on suureks abiks argadele või liiga agressiivsetele lastele, sest see rajaneb näpunukkudel ning tähelepanu keskpunktiks on nukk, mitte laps (2002, lk 50). Samuti arendavad nii salmid kui näpumängud laste kõnet ning täiendavad sõnavara.

3.4. Muusikalis-rütmiline liikumine

Oma artiklis pöörab Maia Muldma tähelepanu sellele, et mängides ja tantsides arenevad laste sotsiaalsed oskused: tähelepanuvõime ja -jaotus, emotsionaalsus, eneseväljendusoskus, julgus, koostöö, reeglitest kinnipidamine, oma järjekorra ootamine, kuulamine (2008, lk 264-266).

Muusikalised tegevused, mis toetavad liikumist, võimaldavad paremini suhelda ümbritseva keskkonnaga, luua kontakti ja sellele vastata. Muusika rütmilisus loob struktuuri ja motiveerib lapsi õppima teadlikumalt kasutama oma kehaosi. (Lass ja Joost 2010, lk 5) Waldorflasteaias toimub muusikalis-rütmiline liikumine eelkõige eurütmia tunnis. Muusikalise saatena kasutatakse kas laulu, mõnda lihtsat muusikainstrumenti või ka kehapilli.

3.5. Pillimäng

Pillimäng on huvitav ja lapsi köitev muusikaline tegevus. Kõige olulisem pillimängu juures on rõõm. Eesti waldorflasteaedades mängivad lapsed kehapilli, lihtsamaid kõlapille, lastelüürat ja väikekannelt. Kumpas väidab, et musitseerimine pillidel arendab kontsentratsioonivõimet, tähelepanu jaotamise oskust ja ansamblitunnetust. Pillimängu kaudu õpivad lapsed tundma erinevaid muusikainstrumente, nende mänguvõtteid ja kasutama mitmesuguseid dünaamilisi varjundeid. (2000, lk 32-38) Ka Muldma avaldab, et sotsiaalsete oskuste seisukohast arendab pillimäng koostöö oskust, tähelepanu jaotamise oskust, kujundab kuulamisoskust, reeglitest kinnipidamist (2008, lk 269-270).

3.6. Muusika kuulamine

Elamus vaikusest ja igasugused kuulamismängud on headeks vahenditeks laste tähelepanu ning keskendumisvõime äratamiseks (Aruküla Waldorflasteiaia õppekava 2014, lk 34). Ka Muldma arvates õpetab muusika kuulamine tähelepanu koondama ja kujundab kuulamisoskust (2008, lk 257). Waldorflasteaias kuulavad lapsed pillilugu, mida õpetaja neile ette mängib või laulu, mida neile õpetaja laulab, vahel muutub see mõnusaks kooslaulmiseks, aga vahel ka mitte. Mõnikord antakse lapsele ülesanne kuuldu järgi midagi maalida või voolida. Kasvataja saab laulda koristamisel, lillede kastmisel või kakukesetaigna tegemise juures.

4. UURIMUSTÖÖ METOODIKA

Käesoleva bakalaureusetöö eesmärgiks on välja uurida, milliseid muusikaalaseid ühistegevusi viiakse läbi Eesti waldorflasteaedes ja kuidas see toetab laste sotsiaalsete oskuste kujunemist. Selles peatükis annan ülevaate uurimismetoodikast, kirjeldan valimit ja uurimise protseduuri.

4.1. Meetodi valik ja kirjeldus

Bakalaureusetöö eesmärgi täitmiseks ja andmete kogumiseks kasutasin vaatlust ja poolstruktureeritud intervjuud ehk ankeetintervjuud, milles kasutatakse abivahendina ankeeti, kus on küsimuste ja väidete vorm ning järjekord kindlaks määratud (Hirsjärvi, Remes, Sajavaara 2005, lk 195).

Õunapuu on toonud oma raamatus välja erinevaid tüüpe intervjuusid, mille hulgas on nimetatud ka poolstruktureeritud intervjuu tunnused (2014, lk 171):

- intervjuu korraldus on osaliselt reglementeeritud
- küsimused valmistatakse ette vaid intervjuu alustamiseks
- küsimuste järjekorda võib intervjuu käigus muuta
- küsimuste sõnastamine on paindlik
- intervjuueerija võib vastata küsimustele ja anda selgitusi
- vajaduse korral võib lisada täpsustavaid küsimusi
- küsimuste liik ja arv ei ole piiratud
- intervjuu salvestatakse või märgitakse vastused registreerimislehtedel.

Intervjuu eeliseks on paindlikkus ning võimalus andmekogumist vastavalt olukorrale ja vastajale reguleerida (Hirsjärvi jt 2005, lk 192). Oma intervjuus kasutasin avatud lõpuga küsimusi, millega panin paika järgmised uuritavad põhiparameetrid: taustaandmed õpetajate kohta ja õpetajate arvamused laste sotsiaalsetest oskustest ja nende kujundamisest muusikaalastes ühistegevustes ning muusikaalastest ühistegevustest waldorflasteaias (vt. Lisa 4).

Avatud lõpuga küsimused ja poolstruktureeritud intervjuu andsid nii mulle kui vastajatele võimaluse paremini süveneda teemadesse, mida küsimused hõlmasid. Avatud küsimuste kaudu on igal vastajal võimalus väljendada oma tegelikku arvamust (Hirsjärvi jt 2005, lk 188).

Reaalselt läbiviidavate muusikaalaste ühistegevuste toimumisest täiendava informatsiooni saamiseks viisin ühtlasi läbi ka vaatluse, mille eeliseks on võimalus saada otsest teavet indiviidide tegevuse ja käitumise kohta. Seega on see sobiv uurimuse meetodina. (Hirsijärvi, Remes, Sajavaara 2010, lk 199)

Küllastasin kõiki töös osalevaid lasteaedu ning veetsin ühe hommikupooliku kuni lõunauinakuni igas osalevas lasteaiarühmas.

4.2. Valimi moodustamine ja kirjeldus

Eestis tegutsevatest waldorflasteaadest olen teadlik olnud tänu oma tööaastatele (2003-2010) Aruküla Waldorflasteaias, mil toimus iga-aastaselt kaks kuni kolm waldorflasteaednike kohtumist, kus töötati ühiselt lasteaedade sisuliste ja vormiliste külgedega. Antud töö aluseks võtsin lasteaedade nimekirja, mis asub Eesti Vabade Waldorfkoolide Ühenduse kodulehel. Seal on nimetatud järgmised lasteaiad:

- Aruküla Waldorflasteaed (Harjumaal)
- Eralasteaed Kaur (Rakveres)
- Ilmapuu Waldorflasteaed (Tallinnas)
- Johannese Kool ja Lasteaed Rosmal (Põlvamaal)
- Meelespea Waldorflasteaed (Tallinnas)
- Meie Mängurühm (Tartus)
- Parksepa Waldorflasteaed TervePereAed (Võrumaal)
- Viljandi Waldorflasteaed
- Tartu Maarja Kooli Lasteaed

Tööst jäi kohe välja Tartu Maarja Kooli Lasteaed, kuna selles lasteaias on tegemist erivajadustega lastega. Seega koosneb populatsioon 8 waldorflasteaiast ja nende õpetajatest. Nendes lasteaedades on avatud 15 rühma, kus töötavad 49 õpetajat. Uurimuses osalesid 44 õpetajat, kes olid koostööks nõusoleku andnud, ja 11 rühma. Järgnevas tabelis (vt Tabel 1) toon välja uurimuses osalenud Eesti waldorflasteaedade õpetajate arvu lasteaedade kaupa.

Tabel 1. Eesti waldorflasteaedade õpetajate arv lasteaedade kaupa⁴

Valimisse kaasatud lasteaiad	Rühmade arv	Õpetajate arv
1. Aruküla Waldorflasteaed	1	4
2. Ilmapuu Waldorflasteaed	2	8
3. Meelespea Waldorflasteaed	2	7
4. Viljandi Waldorflasteaed	2	5
5. Johannese Kool ja Lasteaed Rosmal	2	6
6. Eralasteaed Kaur	2	6
7. Parksepa Waldorflasteaed Terve Pere Aed	1	4
8. Meie Mängurühm	2	4
	Kokku:	44

Tabeli järgi on näha, et uurimistööga olid seotud kokku 44 õpetajat. Kõige rohkem õpetajaid osales Tallinnas asuvast waldorflasteaiast „Ilmapuu“, kus tegutseb 2 rühma – 8 õpetajaga ning Parksepa waldorflasteaiast Terve Pere Aed, kus töötab 1 rühm – 4 õpetajaga. Mõlemast lasteaiast olid kaasatud kõik õpetajad. Seega valimi moodustasin Eesti waldorflasteaedadest ja nendes töötavatest 44 õpetajast.

Kasutasin oma uurimistöös valimi tüübina klastervalimit⁵. Minu valik klastervalimi kasuks oli tingitud soovist, et lasteaiadõpetajad võiksid oma lasteaias kolleegidega ühiselt arutleda intervjuus esitatud küsimuste üle. Nii saadi põhjalikud ning hästi läbimõeldud vastused ning staažikamad õpetajad said oma kogemusi jagada õpetajatega, kellel on kogemuste pagas väiksem. Niisiis populatsiooni maht on N=49 ja valimi maht on n=44.

Edasi kaardistan Eesti waldorflasteaedade õpetajad toetudes ankeetküsitluse vastustele ning selgitan välja millise kvalifikatsiooni ja kogemusega nad on. Intervjuus olid esitatud õpetajate taustaandmete kohta järgmised küsimused:

1. Vanus
2. Rahvus
3. Haridusaste
4. Lõpetatud kool
5. Omandatud eriala

⁴ Tabelis toodud lasteaedade nimed on saadud Eesti Vabade Waldorfkoolide Ühenduse kodulehelt.

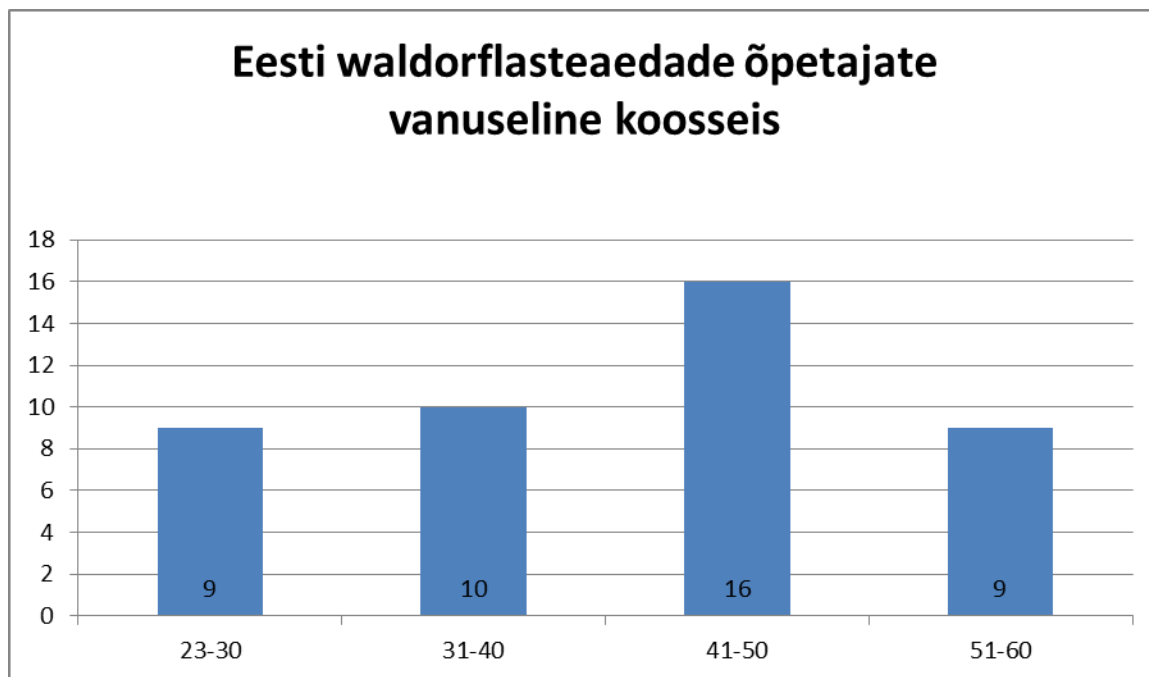
⁵ Klastervalimi moodustamiseks jagatakse populatsioon gruppidesse ehk klastritesse. Klaster on omadustelt ühtlane ehk homogeenne indiviidide/objektide grupp. (Õunapuu 2014, lk 142)

6. Läbitud waldorfpedagoogika-alased koolitused

7. Töökogemus lasteaiaõpetajana aastates

Eelolevas joonises toon välja Eesti waldorflasteaedade õpetajate vanuselise koosseisu.

Joonis 1. Eesti waldorflasteaedade õpetajate vanuseline koosseis

Joonisel 1 on näha, et kõige rohkem on lasteaiaõpetajaid vanuses 41-50 (16) ning kõige vähem vanuses 23-30 ja 51-60 (9). Vanuses 31-40 on kokku 10 õpetajat. Intervjuude tulemusel sain teada, et kõige vanem õpetaja on 60 aastane ning noorima õpetaja vanuseks on 23. Õpetajate keskmiseks vanuseks on 42 eluaastat. Kõik õpetajad on eesti rahvusest.

Õpetajate haridusandmete analüüsimisel selgus, et kaheteistkümnel õpetajal on omandatud kõrgharidus pedagoogilisel erialal. Nendest viiel on lõpetatud lasteaiaõpetaja eriala ning kahel koolieelse lasteasutuse pedagoogi eriala, ühel alushariduse pedagoogi eriala. 6 õpetajat nendest on läbinud ka täiendkursuse „Waldorfpedagoogika alushariduses.“⁶ Kolmel õpetajal on lasteaiapedagoogiline kõrgharidus omandamisel ning 1 õpetaja omandab koolipedagoogilist kõrgharidust. Ülejäänud neljast õpetajast on lõpetanud 1 muusikaõpetaja eriala, 1

⁶ Waldorfpedagoogika alushariduses -Tartu Ülikooli täiendkursus, kursuse maht 320 tundi, sihtrühm waldorflasteaedade õpetajad, kursused toimusid 2010. ja 2014. Aastal. Koolituse eesmärgiks waldorfpedagoogiliste põhimõtete tutvustamine ning waldorflasteaiaõpetajate kutsealaste teadmiste ja oskuste kasv. Koolituse läbinud ja õppekava täitnud õppijad said Tartu Ülikooli tunnistuse.

sotsiaalpedagoogika eriala, 1 algklassiõpetaja eriala ning 1 algõpetuse metoodika ja kasvatustöö alused.

9 õpetajat on omandanud kõrghariduse muudel erialadel (vt Lisa 5), 7 õpetajat nendest on läbinud ka täiendkursuse „Waldorfpedagoogika alushariduses“.

Kümnest kesk-eri haridusega õpetajast on 6 õpetajat omandanud koolieelse pedagoogilise eriala (kolmel lasteaiakasvataja eriala, kahel koolieelse lasteasutuse pedagoogi eriala ja ühel koolieelne kasvatus), 4 nendest õpetajatest on läbinud täiendkursuse „Waldorfpedagoogika alushariduses“.

4 õpetajat on omandanud kesk-eri hariduse muudel erialadel, 3 neist on läbinud ka eelpool mainitud täiendkursuse. Üheksast keskhariduse baasil töötavast õpetajast on 6 läbinud sama täiendkursuse.

Õpetajate kõrgharidus on omandatud järgnevates kõrgkoolides:

Tabel 2. Eesti waldorflasteaedade õpetajate lõpetatud kõrgkoolid

Õpetajate arv	Kõrgkool
6	Tartu Ülikool
5	Tallinna Ülikool
5	Tallinna Pedagoogiline Instituut
3	Tallinna Ülikooli Pedagoogiline Seminar
1	Eesti Riiklik Konservatoorium
1	Tallinna Ülikooli Rakvere Kolledž
1	Tartu Kõrgem Kunstikool
1	Tartu Tervishoiu Kõrgkool
1	Tallinna Tervishoiu kõrgkool

Tartu Ülikoolis on 3 õpetajat lõpetanud lasteaiapedagoogika erialadel ja 3 teistel erialadel. Tallinna Ülikoolis on läbinud pedagoogilise eriala 4 õpetajat ning 1 on lõpetanud muu eriala.

Tallinna Pedagoogilises instituudis on saanud kõrghariduse 5 õpetajat ja Tallinna Ülikooli Pedagoogilises Seminaris on õppinud lasteaiapedagoogikat 3 õpetajat ja 1 õpetaja on sarnase eriala lõpetanud Tallinna Ülikooli Rakvere Kolledžis. 4 õpetajat on õppinud teistel erialadel, teistes kõrgkoolides.

Kesk-eri hariduse on Eesti waldorflasteaedade õpetajad omandanud koolides, mille nimed toon allolevas tabelis:

Tabel 3. Eesti waldorflasteaedade õpetajate lõpetatud ametikoolid

Õpetajate arv	Kool
5	Rakvere Pedagoogikakool
2	Tallinna Pedagoogiline kool
2	Viljandi Kutsekeskkool Nr.9
1	Tallinna Tööstushariduskeskus
1	Tallinna Teeninduskool

Tabelist näeme, et 5 õpetajat on saanud oma pedagoogilise väljaõppe Rakvere Pedagoogikakoolis ning 2 õpetajat Tallinna Pedagoogilises koolis. 4 õpetajat on saanud hariduse mittepädagoogilistel erialadel.

Andmete analüüs näitas, et õpetajate haridustase on väga erinev. 44 õpetajast on 21 õpetajat kõrgharidusega, 4 õpetajat omandavad kõrgharidust. ühel õpetajal on magistrikraad, 1 õpetaja omandab magistrikraadi. 2 õpetajat on bakalaureuse kraadiga. 14 õpetajat on omandanud kõrghariduse, kolmel on kõrgharidus omandamisel ning neljal õpetajal on rakenduslik kõrgharidus. 10 õpetajal on kesk-eri haridus ja 9 õpetajat töötavad keskhariduse baasil.

Tabel 4. Kokkuvõtte õpetajate hariduse kohta

Õpetajate arv	Haridusaste
1	magister
1	Magister omandamisel
2	bakalaureus
14	kõrgharidus
3	Kõrgharidus omandamisel
4	Rakenduslik kõrgharidus
10	Kesk-eri
9	Keskharidus

Selgub, et ainult pooltel õpetajatest on eelnev pedagoogiline ettevalmistus, kuid väga suurt rõhku pannakse waldorfpädagoogika-alasele väljaõppele. Kokku on neljakümne neljast waldorflasteaia õpetajast läbinud Waldorfpädagoogilise täiendkursuse 27 õpetajat, erinevatel waldorfpädagoogika-alastel koolitustel ja seminaridel on aga käinud 40 õpetajat. 1 õpetaja on lõpetanud lisaks eelmistele ka Rahvusvahelise Waldorflasteaia õpetajate Seminari Stuttgartis.

Kahel õpetajal on läbitud alushariduse täiendkursusi ka tavapedagoogikas.

Kahel õpetajal, kes on ka mõlemad töötanud alles 2 aastat, puudub waldorfpedagoogika-alane väljaõpe.

Järgmises tabelis on välja toodud õpetajate tööstaaž lasteaias.

Tabel 5. Eesti waldorflasteaedade õpetajate tööstaaž

Tööstaaž	Õpetajad	Waldorflasteaias	Õpetajad
1- 4 aastat	19 õpetajat	1-10 aastat	31-õpetajat
5-10 aastat	10 õpetajat		
15-16 aastat	5 õpetajat	15-16 aastat	4-õpetajat
20- 30 aastat	10 õpetajat	17-24 aastat	9-õpetajat

Kõige suurema töökogemusega on 10 õpetajat, neist kolm on töötanud lasteaiakasvatjana 30 aastat, üks õpetaja on töötanud lasteaias 29 aastat, üks 28 aastat, üks 27 aastat, 2 õpetajat 22 aastat, üks 21 ja üks 20 aastat. 3 õpetajat neist on töötanud juba 24 aastat waldorflasteaias, 6 kahekümne aasta ringis ja 1 õpetaja alla kümne aasta. Kõige rohkem on õpetajaid, kelle tööstaaž on 1- 10 aastat, nendest on enamus saanud oma töökogemuse waldorflasteaias. Ka nendest viiest õpetajast, kelle tööstaaž on 15-16 aastat on 4 töötanud selle aja waldorflasteaias, 1 on töötanud 10 aastat. Kuuest Eesti waldorflasteaias töötab igas 2-4 õpetajat, kelle waldorflasteaia kogemus ulatub 10-24 aastani. Kahes lasteaias on õpetajate tööstaaž 1-10 aastani.

Eelnevat kokku võttes võib öelda, et waldorfpedagoogilises alushariduses on küll tähtis eelnev pedagoogiline väljaõpe, kuid suurt rõhku pannakse kogemuste edasiandmisele õpetajalt õpetajale nii seminari- või kursusevormis kui ka lihtsalt üksteise kõrval töötades.

4.3. Uurimisprotseduuri kirjeldus

Uurimuse viisin läbi Eesti Waldorflasteaedades. Esimese, töö sisu ja planeeritud tegevusi tutvustava kirja saatsin 26.septembril 2014 kõikidele eelpool mainitud lasteaedadele. Kirjas olid esitatud ka esimesed küsimused taustaandmete kohta. Oktoobri esimesel poolel saabusid kirjalikud nõusolekud ja taustaandmed kolmelt lasteiaalt. Ühelt lasteiaalt sain suulise nõusoleku. Oktoobri lõpus helistasin mittevastanud neljale lasteiaiale. Kontakti sain kahe lasteiaiga, kes soovisid kordusmeili esimesest tutvustavast kirjast, et kolleegidega omavahel läbirääkida. Kordusmeili said ka ülejäänud kaks mittevastanud lasteaeda. Novembri alguses sain nõusolekud veel kahelt lasteiaalt ning külastasin Viljandi Waldorflasteaeda. Seal viisin läbi esimese

pilootuuringu. Intervjueerisin lasteaiaõpetajaid individuaalselt. Detsembris viisin Aruküla Waldorflasteaias läbi teise pilootuuringu, kus lubati mul viibida lasteaia kolleegiumikoosolekul⁷ intervjuu läbiviimiseks. Nii ilmses, et vastused esitatud küsimustele osutusid individuaalsel vastamisel liialt pealiskaudseks. Kollegiaalne arutlus ja vastused olid aga põhjalikud ning hästi läbimõeldud.

Kui jaanuaris helistasin ülejäänud lasteaedadele, et külastusaegu kokkuleppida, selgus, et ühelgi lasteaias polnud midagi selle vastu, kui neid külastan ja intervjueerin, ka neil, kellelt polnud kirjalikku nõusolekut seni saanud.

Külastused toimusid ajavahemikul 20. november 2014 - 19.veebruar 2015. Intervjuude läbiviimiseks palusin aega kolleegiumi koosolekutelt. Nii said kolleegid omavahel mõtteid vahetada ja põhjalikult läbimõeldud vastuseid anda. Nelja lasteaia õpetajatega, kus polnud võimalik kolleegiumikoosolekul viibida, viisin kohapeal läbi intervjuu küsimusi tutvustava vestluse ning vastused küsimustele saabusid meili teel.

⁷ Kolleegiumi koosolek toimub regulaarselt üks kord nädalas. Koolivaheaegadel otsustatakse kolleegiumi koosoleku kokku kutsumine vastavalt vajadusele. Kolleegiumi koosolekul võetakse otsuseid vastu konsensuse printsiibil. Kolleegiumi tööd juhib kolleegiumi juhtaja. Kolleegium on kooli pedagoogilist tööd juhtiv kollegiaalne otsustusorgan. Kooli õpetajate kolleegiumisse kuuluvad kõik koolis töötavad õpetajad. (Aruküla Vaba Waldorfkooli põhikiri 2014)

5. TULEMUSTE ANALÜÜS

Antud peatükis toon välja tulemused laste sotsiaalsete oskuste ja muusikaalaste ühistegevuste kohta ning nende seostest intervjuus esitatud küsimuste järjekorras. Küsimusi oli kokku 13.

Esimene küsimus hõlmas õpetajate taustaandmeid ning seepärast analüüsisin seda põhjalikult peatükis „Valimi moodustamine ja kirjeldus“. Järgnevalt on aga käsitletud küsimusi nr 2 – 13.

2. Millised on teie arvates laste sotsiaalsed oskused?

Õpetajate poolt nimetati intervjuudes 43 võimet, mis võiksid kajastada laste sotsiaalseid oskusi. Avaldan nad kõik järgnevas tabelis.

Tabel 6. Eesti Waldorflasteaedade õpetajate poolt nimetatud laste sotsiaalsed oskused

Empaatiavõime Teistega arvestamine Soov teisi aidata	Kannatlikkus Oskus oma järjekorda oodata
Suhtlemine täiskasvanutega Suhtlemine lastega Vestlusoskus Enesekehtestamine Käitumisoskus	Kontaktivõtmise oskus Soov luua sõprussuhteid Soov koostööd teha Suudab olla rühmas Ise mängu liitumine Teiste mängu kaasamine Jagamine Söömisharjumused
Keskendumisvõime Tähelepanemise oskus Kuulamisoskus Matkimisoskus	Tähelepanu talumine Enesega toimetulek Oskus olla vaikselt Iseseisvus Tasakaalukus Enesekindlus
Esinemisejulgus Julgeda öelda oma arvamust Oskus oma seisukohti selgitada	Mänguoskus Julgus Enesekontroll
Eneseväljendus Eneseväljendus kehakeele abil Enda vajaduste väljendamine	Reeglitest kinnipidamine Viisakus Koordinatsioon
Kohanemisvõime Konfliktsituatsioonis toimetulek Oskus küsida abi	

Et nimetatud oskusi paremini hoomata ja neid lasteaia kontekstile sobitada, siis koondasin üksteisega sarnased või teineteist täiendavad oskused rühmadesse ning võrdlesin neid erinevate autorite sotsiaalsete oskuste ning sotsiaalse kompetentsuse käsitlustega.

Caldarella ja Merrell'i on nimetanud selliseid oskusi: *kannatlikkus, oma järjekorra ootamine,*

suhtlemine laste ja täiskasvanutega, vestlusoskus, julgeda öelda oma arvamust, soov luua sõprussuhteid, soov teisi aidata, soov koostööd teha, teistega arvestamine ja empaatia, kinnipidamine reeglitest, keskendumisvõime, eneseväljendus, jagamine. Ka võiks nende väljendatud sotsiaalsetest oskustest leida *viisakust, käitumisoskust ja tähelepanuoskust* väljendavaid oskusi (1997).

McGinnis & Goldstein täiendavad seda loetelu veel järgmiste oskustega: *ise mängu liitumine, teiste mängu kaasamine, oskus küsida abi, enese tunnetega toimetulek, konfliktsituatsioonis toimetulek.* Nende esitatud oskuste seas on ka oskusi mis hõlmavad *julgust, iseseisvust, enesekontrolli* (2003).

Saat & Kanter on mitmete autorite käsitluste põhjal nimetanud *kuulamist, enesekindlust, enesekehtestamist.* Veel on väljendanud nad *kontaktivõtmise oskusi* (s.a., lk 2-4).

Juusola esitatud sotsiaalsete oskuste seas on antud- *kollektiiviga liitumine ja rühmas tegutsemine.* Siia alla võiks kuuluda õpetajate pakutud – *suudab olla rühmas ja kohanemisvõime.* Veel on tal toodud välja otsusekindlus, kuhu alla võiks kuuluda *esinemisjulgus, oskus oma seisukohti selgitada. Tähelepanu talumine, oskus vaikselt olla ja tasakaalukuse* võiks koondada tema poolt antud eneseregulatsiooni oskusteks. (2011, lk 46-63)

Õpetajad tõid välja erinevaid oskusi, millest osad on sotsiaalsed oskused, osad sotsiaalsed baasoskused, kuid mõnedel sotsiaalsete oskustega otsest seost ei ole. Väga oluline on sotsiaalsete oskuste omandamise seisukohast „*matkimisoskus*“, sest väike laps õpib jäljendades teisi enda ümber. Tähtis on vaadelda ka *mänguoskust.* Sotsiaalse arengu seisukohalt pole küll niivõrd esmajärguline mäng ise, kuid mängus õpib laps suhtlema, omandab uusi kogemusi ja käitumisreegleid. Mäng mitte ainult ei peegelda lapse juba omandatud sotsiaalseid oskusi, vaid selle käigus omandatakse ka uusi (Niilo & Kikas 2008, lk 136). Sellest nimekirjast jätan ma edaspidi välja „*koordinatsiooni*“, kuna tegemist on kehalise võimega, mis ei ole seoses sotsiaalsete oskustega. *Söömisharjumus* ei ole ehk sotsiaalne oskus, kuid nõustun õpetajatega, et sotsiaalses mõttes on see väga oluline, kuidas laps oskab teistega koos ühises söögilauas süüa.

3. Millised muusikaalased ühistegevused esinevad teie töös lastega?

Kõikides lasteaedades lauldakse, viiakse läbi laulumänge ja ringmänge, mängitakse pilli, loetakse salme ning tehakse rütmimänge, tantsitakse (või vähemalt liigutakse muusika saatel). Muusika kuulamise all toodi välja, et waldorflasteaias muusika kuulamiseks tehnilisi abivahendeid ei kasutata. Lapsed saavad kuulata õpetaja laulu, pillimängu või ka oma kaaslaste laulu, pillimängu. Kuulata saab tuult, linnulaulu, tänavamüra või seda mis teises toas tehakse.

4. Millised sotsiaalsed oskused avalduvad teie arvates muusikaalastes ühistegevustes?

Nimetatud olid kõik Tabelis 7. esitatud oskused, välja arvatud *söömisharjumused*. Siinkohal toon välja enam mainitud oskused:

Teistega arvestamine	Kontaktivõtmise oskus
Oskus oma järjekorda oodata	Reeglitest kinnipidamine
Suhtlemisoskus (ka pillimängus)	Empaatiavõime
Eneseväljendus	Soov teisi aidata
Kuulamisoskus	Enesega toimetulek
Soov koostööd teha	Julgus

Nendest tähtsamaks peetakse *teistega arvestamist, oskust oma järjekorda oodata, suhtlemisoskust, eneseväljendust ja kuulamisoskust*.

5. Milliseid sotsiaalseid oskusi saab kujundada muusikaalastes ühistegevustes?

Õpetajad tõid välja 43 sotsiaalset oskust, millest kõige paremini kujundatavate oskustena nimetati *teistega arvestamist, kuulamisoskust, oskust oma järjekorda oodata, suhtlemisoskust, soovi koostööd teha, reeglitest kinnipidamist, empaatiavõimet, tähelepanemise oskust ja enesega toimetulekut*. Jätan arvestamata *koordinatsiooni*, kui mittesotsiaalse oskuse.

Kõige rohkem loetleti tegevusi, mis aitavad lastel oma järjekorda oodata, tähelepanu ja kuulamist kujundada. Tean oma kogemusest, et need on lasteaias ka kõige kesksamad teemad.

6. Mõni hea nipp Kuidas kujundate sotsiaalseid oskusi muusikaalastes ühistegevustes?

Selle kohta tõid õpetajad huvitavaid näiteid praktilisest lasteaiatööst.

Mõnel lapsel on väga raske oodata oma järjekorda.

- Ühe õpetaja sõnul läheb see lihtsamalt laulumängudes, kus üks laps peab midagi ära peitma ja teine otsima või üks on ringi sees ja peab valima teise lapse ringi sisse, .
- Teise õpetaja sõnul saab seda hästi harjutada ka ringmängudes, kus kõik kordamööda ringis sees saavad käia. Toimub enese teadvustamine ja teiste teadvustamine enda ümber – ma olen keskel, olen üksinda ja teised näevad mind, ja siis olen jälle teistega koos ringis ja näen kedagi teist, kes on üksinda.
- Järgmise õpetaja arvates õpetab ringmäng ka reeglitest kinnipidamist, teistega arvestamist

ja arendab suhtlemisoskust.

- Veel pakuvad õpetajad, et suhtlemisoskuse arendamiseks on kasulikud rollimängud, kus rollis olev laps suhtleb teiste rollidega.

Sageli tekib tüli, kes saab olla mängus esimene.

- Kolleegid soovivad kasutada liisusalme, kepi- või kiviliisku, siis on lastel kergem oma järjekorda oodata.

Hea on kaasata lapsi erinevatele tegevustele lauluga või anda korraldusi lauldes.

- Õpetaja hakkab laulu saatel mõnda tegevust tegema ja lapsed, kuuldes tuttavat laulu, ühinevad tema laulu ja tegevusega. Laps reageerib laulule teisiti, lihtsamalt kui sõnalisele korraldusele.

Laulude ja salmide sotsiaalseid oskusi kujundavast mõjust on õpetajad arvanud järgmist:

- Ühtede ja samade laulude, salmide, liikumiste kordamine aitab trennida mälu ja süvendab tähelepanemise oskust. Nii on ka aastatagused laulud vanematele olijatele rõõmus äratundmine ja mälu värskendamine.
- Erinevate karakteritega laulud, salmid arendavad empaatiavõimeid ja aitavad mõista erinevaid meeleolusid.
- Jutustavad laulud, salmid, mängud aitavad luua erinevaid pilte elust ning annavad kogemuse õigest ja valest, heast ja halvast.
- Sõnade sisu ilmetamine liigutustega arendab eneseväljendusoskust ja toetab suhtlemist, kuid kujundab ka koostööd ning matkimisoskust.
- Lihtne, kuid väga toetav laste omavahelisele suhtlemisele ja teistega arvestamisele on laulu saatel mingi eseme, näiteks kellukese edasiandmine käest kätte.

Tore on mängida pilli, kui istutakse ringis vaibal ja iga laps saab endale mõne lihtsa instrumendi.

Kolleegid pakuvad välja järgmisi võimalusi:

- Kordamööda mängimine paneb lapsi üksteist kuulama. Suur soov oma lugu mängida aitab lapsel tähelepanu koondada, et teada millal järjekord temani jõuab.
- Koosmängus saab harjutada koostööd ja reeglitest kinnipidamist. Laps peab jälgima, millal on tema kord ja kellega ta koos mängib.
- Tähelepanu koondamise harjutustena on head ka - vihapilliga, lüüraga, ksülofoniga – tegevuste alguse või lõpumärguanded.

Ühe lasteaia õpetajad peavad väga oluliseks püüda luua hommikuringis rahulik vigurdamiseta õhkkond - see on sotsiaalsete oskuste jaoks väga väärtuslik aeg päevast.

- Nooremad ja ka väga rahutud lapsed, kes ei suuda ringi kaasa teha ja pigem häirivad teisi, on teise kasvatajaga eraldi ruumis, pärast saab nende lastega teha salme ja laule väiksemas ringis eraldi.

Kõikide lasteaedade õpetajad on aga veendunud, et lapsed, kes on arglikud ja kellel on vähe enesekindlust saavad läbi koostegemise julgust juurde.

7. Millised muusikaalased ühistegevused aitavad kõige enam kaasa laste sotsiaalsete oskuste kujundamisele? (Näiteks mõni konkreetne mäng või laul).

Sellele ja kuuetele järgmisele küsimusele:

8. Milliseid sotsiaalseid oskusi aitab kujundada laulmine?

9. Milliseid sotsiaalseid oskusi aitavad kujundada ringmängud?

10. Milliseid sotsiaalseid oskusi aitab kujundada muusika saatel liikumine?

11. Milliseid sotsiaalseid oskusi aitab kujundada pillimäng?

12. Milliseid sotsiaalseid oskusi aitab kujundada muusika kuulamine?

13. Milliseid sotsiaalseid oskusi aitavad kujundada salmid?

on antud vastused järgnevas tabelis, kus toon näiteid muusikaalaste ühistegevuste kohta ning loetelu, milliseid sotsiaalseid oskusi nad kujundada aitavad. Lisatud on ka autoripoolseid kogemusi.

Tabel 7. Näited muusikaalastest tegevustest ja nende abil kujundatavatest sotsiaalsetest oskustest

Ühistegevus	Näited	Aitab kujundada
Laulmine	<ul style="list-style-type: none"> • Igapäevategevuste saatmine • Tunnuslaulukestega • Lauluga laste kaasamine tegevustesse • Lauluga korralduse andmine 	Oskust koostööd teha, eneseväljendust, teistega arvestamist, julgust, tähelepanemise oskust, kontakteerumise oskust, kuulamisoskust, empaatiavõimet.
Laulumängud ja ringmängud (rollimängud)	<ul style="list-style-type: none"> • Lapsed saavad kordamööda ringi sees käia • Üks laps peidab midagi ära ja teine saab otsida • Laps peab valima kellegi enda asemele ringi sisse. 	Teistega arvestamist, reeglitest kinnipidamist, oma järjekorra ootamist, oskust koostööd teha ning tähelepanu oskust suhtlemist, julgust, empaatiavõimet,

	<ul style="list-style-type: none"> Näiteks „Aias kõnnib õunake“, „Šooder“, „Mees läks metsa“, Kingseпамäng“, „Mõisnikumäng“ 	kontakteerumisoskust, eneseväljendusoskust.
Pillimäng	<ul style="list-style-type: none"> Märguanded tegevuste alustamiseks või lõpetamiseks pill käib mööda ringi ja iga laps saab midagi mängida. Rütmisaade laulule Koos improviseerimine 	Kuulamisoskust, oskust koostööd teha, teistega arvestamist, tähelepanuoskust, orienteerumisoskust, oskust oma järjekorda oodata.
Muusika saatel liikumine	<ul style="list-style-type: none"> Ringist väljavalitud saavad minna „lendama“, muusikat ja/või laulu teksti kuulates on vaja jõuda õige ajaks oma kohale tagasi ja enda asemele valida keegi teine Näiteks „Linnud lendavad lõunasse“ 	Kuulamisoskust, tähelepanuoskust, reeglitest kinnipidamist, oma järjekorra ootamist, kohanemisoskust
Muusika kuulamine	<ul style="list-style-type: none"> Laulmine tegevuste juures Pillimäng erinevate tegevuste saateks Pillimäng või laul kuulamiseks 	Kuulamisoskust, keskendumist, tähelepanuoskust, reeglitest kinnipidamist,
Liisusalmid, näpumängud	<ul style="list-style-type: none"> Liisusalamil on oma kindel järjekord, kui liisk langeb, siis tuleb sellega leppida. Näpumängudes on peategelasteks näpud või käed ja nii on lihtsam lastel omavahel suhelda. 	Oma järjekord, koostöö, teistega arvestamine, suhtlemisoskus, eneseväljendusoskus, kuulamisoskus, reeglitest kinnipidamine.

Kokkuvõtteks saab õpetajate arvamustest järeldada, et ringmängud, laulumängud ja rollimängud ning igapäevategevusi saatvad laulud kõige enam ja kõige paremini laste sotsiaalseid oskusi kujundavateks muusikaalasteks ühistegevusteks. Kõikide muusikaalaste ühistegevuste läbi saab aga enam kujundada: *teistega arvestamist, oskust koostööd teha, tähelepanemise oskust, oskust oma järjekorda oodata.*

Edasi teen ülevaate vaatlustel kogetust. Vaatlused näitasid, et lasteaiapäev ning nädalarütm kulgeb lasteaeajades pisut erinevalt, kuigi päevakava koostamise üldpõhimõtted on samad. Külastused toimusid küll erinevatel nädalapäevadel, siiski juhtus mitmetes rühmades olema just külastamise päeva planeeritud tegevuseks kakukese küpsetamine. See andis aga võimaluse

võrrelda sama tegevust erinevates rühmades.

Üheteistkümnest vaadeldud rühmast oli viiel päevakavas küpsetamine. Kõikides nendes rühmades alustati taigna tegemisega siis, kui lasteaeda saabusid esimesed lapsed ja kõik järgnevad tulijad said soovi korral sujuvalt taignavalmistajatega liituda. Kõikide nende rühmade kasvatajad laulsid taigna valmistamise juures temaatilisi laule ja enamus saabuvatest lastest liitusid tegevusega. Taignakausi ümber mahtus mitmes lasteaias 5-6 last ja tegevust jätkus kõigile. Hiljem lauldi ühiselt ka taignast kakukeste vormimise juures. Mõnedesse lauludesse olid peidetud korraldused koos näitlike, rütmiliste liigutustega, näiteks „Veere kakku, sups ahju“ – taignapalli edasisaatmine käest kätte teises laua otsas olevatele lastele, või „Emal sahvris saiake - selle sees on rosinaid, pähkleid, kaneeli jne – meeldetuletus lisandite panemiseks.

Kahes rühmas oli päevakavas maalimine. Mõlemas tehti sissejuhatuseks sõrmi soojendavaid ja pintsli kasutamise oskust soodustavaid lõbusaid harjutusi. Ühes rühmas tehti seda salmi saatel, teises laulu saatel.

Kahes lasteaiarühmas käidi matkal. Korraldus riidessepanekuks anti mõlemas rühmas lauluga. Kasvatajad laulsid ka siis, kui nad lapsi riidesse panna aitasid. Matkateel lauldi sammu ergutavaid laule.

Ühes rühmas oli vaatlusepäeval lapse sünnipäevatseremoonia. Alguse märgiks improviseerisid õpetajad kahekesi *Choroi* - pentatoonilistel flöötidel. Peale ühise sünnipäevalaulu lauldi sünnipäevalapsele veel soovilaule hommikuringidest, nende seas oli ka üks venekeelne laul, kus kolm venekeelsest perekonnast last said eeslauljateks olla, teised lapsed liitusid refrääniga ja suurematele lastele jagati laulu saatmiseks rütmipillid. Tseremoonia lõppes kasvataja poolt esitatud väikese improvisatsiooniga metallofonil.

Ühes rühmas oli vaatluse päeval kavas mesilasvahast voolimine. Ühise lauluga jagati vaha laiali. Kui laulus kõlas korraldus vaha soojendamiseks, siis hakati seda peopesade vahel mudima. Kogemusena oma tööst tahan siinkohal välja tuua toreda võimaluse voolimise ülesande andmiseks. Laulsin ette ühe laulu ja palusin lastel sellest laulust valida mõne tegelase või eseme, mida voolima hakata, laulsin seda laulu terve voolimise aja vältel. Nii sai voolimise lõpuks toredasti igaüks oma tööga ühisele laulmisele kaasa mängida, laul oli tänu kordamisele selgeks saanud ning õpetaja sai juhtida laste fantaasiat.

Kõikides vaadeldud rühmades alustati söömist küünla süütamisega „Tuleingli laulu“ saatel ja söömine algas ühise söögipalvega (kätest kinni hoides). Kaheksas rühmas lõpetati ka ühiselt tänades. Kolmes rühmas tänasid lapsed üksikult ja läksid mängima, kui söönud olid.

Hommikuringis oli kõikidel rühmadel liikumisega ilmestatud laulmist ja salmide lugemist, mõni

ringmäng, laulumäng või näpumäng. Kahes rühmas said lapsed mängida ringis istudes igaüks ühe väikese oma loo pentatoonilisel lastelüüral. Ühes rühmas seati kõik olemasolevad pillid ringi põrandale ja mängiti ühiselt. Pille jagus umbes pooltele lastest. Igaüks sai midagi mängida. Neljas rühmas on eraldi muusikakasvataja ning ringmänge ja pillilugusid mängitakse muusikatunnis. Kõikides lasteaedades on mõned instrumendid (väikekannel, lastelüüra, metallofon, rütmipillid või kõlapillid) lastele kättesaadavad ka vabamängu ajal. Kõikides rühmades tervitati kohalolevaid lapsi laulus iga lapse nime nimetamisega. Loetleti üle ka need, keda lasteaias polnud.

Enamasti tehakse väike ringmäng ka siis kui lapsed õuest tulevad, enne lõunasööki. Nii saab täita seda aega, kui lapsed erineva tempoga riidest lahti võtavad. Kes on juba valmis saab mängima minna.

Mänguasjade koristamine toimus igal pool lauluga. Ka korraldused kätepesuks, vaikseks jäämiseks, päevategevuste alustamiseks ja lõpetamiseks anti enamasti lauluga.

Lõunauinakule minemise tseremoonia on kõikides rühmades läbipõimitud laulude ja pillimänguga: riidest lahtivõtmise laul, muinasjutu alustamise laul, väike märguanne metallofonil muinasjutu algamisel ja lõppemisel, unelaul, peasilitus ja head und soovimine igale lapsele.

Kokkuvõttena näitasid vaatlused, et muusika, eriti laulu osatähtsust hinnatakse väga waldorflasteaedade õpetajate seas. Ka kõik nooremad ja lühema tööstaaziga õpetajad olid teadlikud lastega laulmise vajalikkusest. Olen ise mitmel aastal juhendanud waldorfkooli õpetajate ja lasteaiaõpetajate koolitustel laulmise töötubasid ning paljud pikemat aega töötanud õpetajad on oma laulmisoskusega mulle tuttavad. Mul on heameel, et laulmisoskused on tänu igapäevasele laulmisele lasteaias ja ka kursustel osalemisele muutunud paremaks. Kõik muusikategevusi eestvedavad õpetajad tulid sellega hästi toime. On ka neid, kelle intonatsioon on natuke ebakindel, kuid keegi ei jätnud sellepärast laulmata. Arvan, et laste jaoks ongi esmatähtsusega, et nendega lauldakse rõõmuga ka siis kui see laulmine väga puhas ei ole⁸. Samas pean ka väga oluliseks, et lasteaiaõpetajad ei piirduks ainult tööalase kogemusega vaid leiaksid võimalusi ka oma hääle koolitamiseks.

Ka pillimängujulgus ja oskused on waldorflasteaedade õpetajate seas kasvanud. Hoolitsetakse selle eest, et lasteaias oleks erinevaid pille ja et lapsed neid erinevaid kõlasid kuulda saaks ja seeläbi arendada lastes erinevaid vajalikke oskusi.

⁸ Siinkohal tahab autor lisada ühe näite oma kogemusest, kus seitsmeaastane laps küsis laulvalt õpetajalt: "Mida sa nüüd teed?". Laps ei olnud kunagi näinud nii lähedalt laulvat inimest.

Sain vastuseks uurimisküsimustele, et sotsiaalsed oskused kujunevad läbi muusikaalaste ühistegevuste waldorflasteaias tänu igapäevasele ja pika aja vältel korduvale ning suures osas tegevusi saatvale laulmisele, mängimisele, salmide lugemisele, muusika järgi liikumisele, pillimängule ja muusika kuulamisele. Õpetajad tõid välja 43 sotsiaalset oskust, millest kõige paremini kujundatavate oskustena nimetati *teistega arvestamist, kuulamisoskust, oskust oma järjekorda oodata, suhtlemisoskust, soovi koostööd teha, reeglitest kinnipidamist, empaatiavõimet, tähelepanemise oskust ja enesega toimetulekut.*

Kui õpetajad arendavad ennast laulmises ja pillimängus kindlamaks, siis saavad nad pöörata rohkem tähelepanu laste sotsiaalsete oskuste kujundamisele läbi muusikaalaste ühistegevuste

KOKKUVÕTE

Antud töö eesmärgiks oli uurida: milliseid muusikaalaseid ühistegevusi viiakse läbi Eesti waldorflasteaedades ja kuidas see toetab laste sotsiaalsete oskuste kujunemist.

Uurimine toimus ajavahemikul 26.09.2014 – 15.04.2015. Selle aja jooksul kogusin taustaandmeid lasteaedade ja nende õpetajate kohta, külastasin Eesti waldorflasteaedu, kus vaatlesin lasteaiapäeva ennelõunasel ajal ning viisin lasteaiatõpetajatega läbi intervjuu.

Töö aluseks olnud intervjuude ja vaatluste andmete analüüsimise käigu sain vastused järgmistele küsimustele:

1. Kuidas kujunevad sotsiaalsed oskused muusikaalastes ühistegevustes Eesti waldorflasteaedades?
2. Millised sotsiaalsed oskused kujunevad muusikaalastes ühistegevustes?

Populatsioon koosnes kaheksast Eesti Waldorflasteaiast ja nende 49 õpetajast, kellest valimi moodustasid 44 õpetajat. Kogutud taustaandmetele toetudes kaardistasin Eesti waldorflasteaiad ja nende õpetajad.

Otsides vastust esimesele küsimusele selgus, et sotsiaalsed oskused kujunevad muusikaalastes ühistegevustes waldorflasteaias tänu igapäevasele ja pika aja vältel korduvale ning suures osas tegevusi saatvale laulmisele, ringmängudele, laulumängudele, salvide lugemisele koos ilmestavate liigutustega, muusika järgi liikumisele, pillimängule ja muusika kuulamisele. Õpetajate arvamus oli, et kõige paremini kujunevad sotsiaalsed oskused läbi ringmängude, laulumängude, rollimängude ning igapäevategevusi saatvate laulude.

Küsites õpetajate arvamusi sain teise küsimuse vastuseks 43 sotsiaalset oskust, mis kujunevad muusikaalastes ühistegevustes. Kõige paremini kujundatavate oskustena nimetati *teistega arvestamist, kuulamisoskust, oskust oma järjekorda oodata, suhtlemisoskust, soovi koostööd teha, reeglitest kinnipidamist, empaatiavõimet, tähelepanemise oskust ja enesega toimetulekut*. Jätsin arvestamata *koordinatsiooni*, kui mittesotsiaalse oskuse.

Edaspidi oleks selle töö teemale toetudes võimalik uurida waldorflasteaias kasutatavat igapäevategevusi saatvat laulurepertuaari. Töö käigus kerkisid samuti küsimused erinevuste kohta tava- ja waldorflasteaia muusikaalastes ühistegevustes, mida võiks veel uurida.

Lõpetuseks võin öelda, et minu kogemused ühtisid suuremas osas teiste Eesti Waldorflasteaedade õpetajate kogemustega ning seega täitis töö oma eesmärgi.

ALLIKAD

Trampärk, M-R. 20.02.2015. *Intervjuu*. Tiina Tinn. [Käsikiri]. ArukülaWaldorfkool.

KASUTATUD KIRJANDUS

Aruküla Waldorflasteaia õppekava 2009. Aruküla

Caldarella, P. & Merrell, K.W 1997. *Common dimensions of social skills of children and adolescents: A Taxonomy of positive behaviors*. School Psychology Review, 26(2). P. 264-279.

Dahlström, M. 2003. *Mõtteid steinerpedagoogikast 1-2; Et lapsepõlv ei satuks ohtu; Mäng on hädavajalik; Mängimata kasvab kurjaks*. Targu Talita. AS Maaleht. 225.

Eesti Vabade Waldorfkoolide Ühenduse koduleht (<http://www.waldorf.ee/lasteaiad>), (02.04.2015).

Gustavson, M. 2004. *Laste aeg Laste aed*. Tallinn: PreMark.

Hielaid, S. 2007. *Waldorfpedagoogika lapsed*. [Diplomitöö].

http://waldorflasteaed.ee/pedagoogika/waldorfpedagoogika_lapsed.pdf, (16.03.2015).

Hirsjärvi, S. Huttunen, J. 2005. *Sissejuhatus kasvatusteadusse*. Tallinn: Medicina.

Hirsjärvi, S., Remes, P., Sajavaara, P. 2005. *Uuri ja kirjuta*. Tallinn: Medicina.

Hirsjärvi, S., Remes, P., Sajavaara, P. 2010. *Uuri ja kirjuta*. Tallinn: Medicina.

Iilane, K. 2014. *Muusikalised tegevused pärnu väikelaste laulu- ja mängukoolides*. [Magistritöö]. Viljandi Kultuuriakadeemia. Viljandi.

Jaffke, F. 1994. *Kasvatus erivanuseliste laste rühmas*. – Rmt: Waldorf-lasteaed. Artikleid lapsekasvatusest esimesel seitsmel eluaastal. Tallinn: Librarius, lk 59-66.

Jaffke, F. 1994. *Waldorf-lasteaia töö kavandamine*. – Rmt: Waldorf-lasteaed. Artikleid lapsekasvatusest esimesel seitsmel eluaastal. Tallinn: Librarius, lk 77-86.

Juusola, M. 2011. *Tugevaks armastatud lapsed*. Tallinn: Ajakirjade kirjastus.

Keltikangas – Järvinen, L. 2011. *Sotsiaalsus ja sotsiaalsed oskused*. Tallinn: Koolibri.

Keltikangas – Järvinen, L. 2013. *Väikelapse sotsiaalsus*. Tallinn: Koolibri.

Kera, S. 2004. *Üheskoos teel*. Tallinn: Kirjastus Ilo.

Koolieelse lasteasutuse riiklik õppekava 2008. RT I 2008, 23, 152

Kumpas, A. 2000. *Varajane muusikakasvatus laulu- ja mängukoolis väikelapse arendajana*. [Magistritöö]. Tallinn: TPÜ.

Kügelgen, H. 1994 *Kasvatusea inimeseteadus*. – Rmt: Waldorf-lasteaed. Artikleid lapsekasvatusest esimesel seitsmel eluaastal. Tallinn: Librarius, lk 12-20.

Lang, P. s.a. *Jätkem lastele aega. Kasvatus ja haridus kuni lapse kooliküpsuseni.* - Õigus lapsepõlvele – see on inimõigus, nr 9.

http://waldorflasteaed.ee/pedagoogika/oigus_lapsepolvele_-_see_on_inimoigus.pdf, (23.04.15)

Lass, K. & Joost, K. 2010. *Liikumine ja muusika.* [Õpetajamaterjal toimetuleku riikliku õppekava alusel õppivate õpilaste rütmika (muusika ja kehaline kasvatus) tundide läbiviimiseks]. Tallinn.

Maljonkina, I. 2012. *Muusikaalase rühmategevuse mõju 1.-2. klassi õpilaste sotsiaalsete oskuste kujundamisel.* [Magistritöö]. Viljandi: TÜ Viljandi Kultuuriakadeemia.

McGinnis, E. & Goldstein, A. P. 2003. *Sotsiaalne kasvatus.* Eelkooli pedagoogika.

<http://78.28.119.208:9000/shares/share/oppematerjalid/Lehte%20Tuuling/Eelkoolipedagoogika/Eelkoolipedagoogika/Teema%206.%20Kasvatuse%20komponendid/SOTSIAALNE%20KASVATUS.pdf> (05.05.15).

Muldma, M. 2008. *Muusikaline kasvatus.* – Rmt: Õppimine ja õpetamine koolieelses eas. Toim. Kikas, E. Tartu Ülikooli Kirjastus, lk 256-271.

Niilo, A., & Kikas, E. 2008. *Mäng.* – Rmt: Õppimine ja õpetamine koolieelses eas. Toim. Kikas, E. Tartu Ülikooli Kirjastus, lk 120-136.

Pai, H-K. 2008. *Koolieelikute mängulisest õppimisest (kogumiku „Kõik koos me laulame I-II“ näitel).* [Magistritöö]. Tallinn: Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia. Koolimuusika Instituut.

Pullerits, M. 2004. *Muusikaline draama algõpetuses –Kontseptsioon ja rakendusvõimalus Lähtuvalt c. Orffi süsteemist.* http://e-ait.tlulib.ee/64/1/pullerits_monika2.pdf, (07.12.2013).

Pullerits, M. 2008. *Muusika rühma tegevustes.* - Rmt: Õppimine ja õpetamine koolieelses eas. Toim. Kikas, E. Tartu Ülikooli Kirjastus.

Rondo, M-L. 2009. *Sotsiaalsed baasoskused esimese ja teise kooliastme lõpus.* [Magistritöö]. http://www.parnu.ee/fileadmin/user_upload/haridus/kogemuste_laegas/Mari_Liis_Rondo_magistritoo.pdf, (26.04.14).

Roose, C. 2003. *Kooli folkloorikogumik.* Tallinn: Avita

Saat, H. & Kanter, H. s.a. *Sotsiaalne kompetentsus.*

http://www.ut.ee/curriculum/orb.aw/class=file/action=preview/id=36739/sots_en1.pdf (15.05.2015).

Schöttner, I. 1972. *Lasteaia päevakava* Rmt: Waldorf-lasteaed. Artikleid lapsekasvatusest esimesel seitsmel eluaastal. Tallinn: Librarius, lk 67-73.

Sepp, K. 2010. *Laulurepertuaari kujunemine Pärnu ja Pärnumaa lasteaedades ning omaloomingu osa selles.* [Bakalaureusetöö]. Viljandi Kultuuriakadeemia. Viljandi.

Sõstra, H-K & Gregersen, G. 2001. *Kõik koos me laulame.* Laulu-, laulumängu- ja

tantsuraamat eelkooliealistele lastele. Viljandi.

Uusen, A. 2002. *Emakeele õpetamisest: klassiõpetajale*. TPÜ kirjastus.

Valgepea, M. Sügis, M. 2010 *Waldorfkoolide hetkeseisust ja arenguvõimalustest*. [Uuring].
<http://avw.ee/wp-content/uploads/Waldorfkoolide-uuring.pdf>, (28.02.2015).

Vikat, M. 1998. *Väikelaps ja tema kasvukeskkond*. Tallinna Pedagoogikaülikool
Eelkoolipedagoogika õppetool Lapse uurimise keskus.
<http://www.tlu.ee/UserFiles/Kasvatusteaduste%20Instituut/Eelkoolipedagoogika%20osakond/%C3%95ppematerjalid/V%C3%A4ikelaps%20ja%20tema%20kasvukeskkond.pdf>, (01.05.2015)

Wilkinson, R. 2006. *Steinerpedagoogika vaimne aluspõhi*. Kirjastus Valgusesaar.

Õunapuu, L. 2014. *Kvalitatiivne ja kvantitatiivne uurimisviis sotsiaalteadustes*. Õpik. Tartu: Tartu Ülikool.

Käsitajalised materjalid

Pebsen, K. 1993 *Aruküla Huvialakooli „Päesulind“ kroonika 1992-1994*.

LISAD

Lisa 1. Aruküla Waldorflasteaia päevakava (2009)

7.30	Lasteaia avamine	Kui lapsed saavad, siis tegutseb kasvataja juba rõõmsameelselt köögis. Ta tervitab lapsi ja soovijad saavad aidata teepuru kannu sisse puistamisel või soola lisamisel pudrule. Mõnus on ka niisama kasvatajaga juttu puhuda või hoopis hakata mängima. Reedeti lisandub siia veel kakukesetaigna tegemise rituaal, kuhu kõik soovijad saavad liituda.
8.30	Hommikuring	Hommiku ja üksteise tervitamine. Loendatakse lapsed, kes on lasteaia ja mõeldakse ka neile, keda pole. Liikumise saatel laulude ja luuletuste lugemine (õppimine) - umbes 3-4 nädala jooksul korduv kava.
9.00	Hommikusöök	Hommikuti süüakse kohapeal kasvataja poolt keedetud putru ning joogiks saavad lapsed valida piima ja tee vahel. Igal nädalapäeval on oma kindel teravili, millest putru keedetakse.
9.30	vaba mäng	Lapsed mängivad omavahel, oma fantaasia järgi. Samal ajal saab kasvataja juba valmistuda päevategevuseks ning mäng saab sujuvalt üle minna päevategevusele. Vahel koristatakse ka eelnevalt üheskoos tuba ja alustatakse päevategevusega kõik koos laulu saatel.
10.30	Päevategevus	Igal nädalapäeval on oma kindel päevategevus. (Vt. nädala kava). Pärast päevategevust koristatakse tuba, kui seda juba enne pole tehtud ja minnakse õue.
11.00	vabamäng õues	Liivakast, puude saagimise võimalus koos kasvatajaga kahemehesaega, saab turnida, joosta, mängida kodu, riisuda, koristada, rohida lillepeenraid j.n.e.
12.00	tuppatulemine, riietumine, lauakatmine, ringmäng.	Suuremad lapsed, kes kiiremini riidest lahti võtavad, saavad aidata väiksemaid nõõpide, lukkude ja paelte avamisel. Toas on kiiremaid ootamas juba leivapäts lõikelaual ja leivanuga ning toidunõud, mis on vaja lauale jagada. Üks kasvataja on garderoobis abivajajate jaoks, teine juhendab lauakatmist ja leivalõikamist. Ja võibki alata ringmäng.
12.30	lõunasöök	Valmistatakse Aruküla Waldorfkooli köögis, tuuakse termostega üle õue lasteaeda. Lapsed saavad aidata õueaja lõpus köögist toitu tuua, mõni saab leivapätsi, mõni laps soovib võtta salatikausi.
13.30	muinasjutt	Jutustatakse vahetult enne lõunauinakut, lapsed on juba teki all. Vähemalt 1-2 nädalat jutustatakse sama muinasjuttu, siis jõuab see lastele hästi kehasse ja muinasjututarkused saavad mõjuma hakata (Gustavson 2004).
14.00	uinak	
16.00	äratus	Õrn improvisatsioon metallofonil või ilus vaikne lauluke
16.15	õhtuode	On taas Aruküla Waldorfkooli köögis ettevalmistatud ja lasteaeda

		transporditud.
16.30	Vaba mäng õues või toas	
18.00	lasteaed suletakse.	

Lisa 2. Nädalarütm Aruküla Waldorflasteaias (2009)

Nädalapäev	Päevategevus
ESMASPÄEV	Maalimine – looduslikud vesivärvid, kasutatakse 3 põhivärvi (punane, sinine, kollane) maalida võib ka väikese jutukese või laulu järgi.
TEISIPÄEV	Mesilasvahast voolimine – vaha soojendamine ja mudimine pihkude vahel, kerakeseks kerimine ja voolimine / võib ka voolida väikese jutukese või laulu järgi – vali voolimiseks üks tegelane või asi jutust või laulust. Voolimise lõpetamiseks saab üheskoos jutukese või laulu läbi mängida vahast tegelastega.
KOLMAPÄEV	Käsitöö/eurütmia – hommikuringis tervitasime tavapäraselt ja rütmilist osa asendas eurütmia.
NELJAPÄEV	Matkamine – käisime aasta läbi ühte ja sama teed mööda, nii saime nautida erinevat ilma ja aastaegade vahetumist.
REEDE	Kakukese küpsetamine – igaüks sai teha kaks kakukest, ühe lõunasöögi magustoiduks ja teise koju viimiseks.

Lisa 3. Aruküla Waldorflasteaia aastaplaan/peod (2009)

Mihkclipäev ja Miikaclipidu 29. september	<p>Miikaclipüha on uue ajastu - julguse ja tahte kasvatamise püha, mille teemadeks on võitlus hea ja kurja, valguse ja pimeduse vahel.</p> <p>Miikaclip on valguse ingel.</p> <p>Sellel ajal hommikuringides lauldavad laulud ja salmid ning ka mängud on jõulisemad, kajastades neid meeleolusid.</p> <p>Õueajal meisterdatakse õues koos lastega vahtralehtedest kroone ja suuremate lastega puust mõõkasid. tuppa tulles ootab lapsi ees väike nukuetendus kasvatajatelt.</p> <p>Etendatakse legendi, kus vapper rüütel võitleb lohega ja päästab printsessi. Iseloomuomadusteks, millele tähelepanu pööratakse, on julgus, tahtejõud, rüütellikkus. Lõunalaud on sellel päeval pidulik, kui tavaliselt, lauda kaunistavad lastele kodust kaasa pandud sügisandidest suupisted.</p>
Laternapidu 11. november	<p>Laternapeoga tähistatakse Püha Martini päeva. Selle peo traditsioon on pärit euroopa kultuuripärandist. Peo aluseks on legend Pühast Martinist, kes pimedal ja külmal sügisõhtul andis kerjusele poole oma mantlist.</p>

	<p>Iseloomu omadusteks, mida sel ajal rõhutatakse, on heasüdamlikkus, abivalmidus ja halastus.</p> <p>Paari nädala jooksul on lasteaias koos lastega valmistatud laste endi maalitud paberist laternaide. Hommikupoolikul küpsetatakse kakukesi, mis on maitsestatud üsna tagasihoidlikult. Nüüd peoõhtul koos vanematega vaadatakse mõnda legendi ideed kandvat nukuetendust või kuulatakse legendi, süüdatakse tuli oma laternas ja tehakse jalutuskäik õues kaunitl säravate laternate saatel, lauldakse laternalaule ja jagatakse (poolitatakse) päeval küpsetatud kakukesi.</p>
Esimene advent ja adventispiraal	<p>Adventispiraaliga tähistatakse jõuluaja algust. Suure saali põrandale on kuuseokstest laotud spiraal. Peo sihiks on äratada hardust ning tekitada jõuluootust. Lapsed tulevad koos vanematega ruumi, kus spiraali keskel põleb üks küünlal. On väga vaikne. Kõlab vaikne muusika. Lapsed saavad fooliumist pesasse kinnitatud küünal ja kõnnivad ükshaaval vaikselt spiraali sisse, kus süütavad suurest küünlast oma esimese jõuluvalguse. Kasvataja abiga seatakse küünal kuusespiraalile. Kui kõik on oma küünlad süüdanud, särab ruum valgusest, lauldakse mõni jõululaul ja kõik lahkuvad vaikusel. Sellest peost jääb südamesse soe jälg vaikusel, valgusest ja laulust. Küünlaga spiraali lähedat ainult need lapsed, kes seda iseseisvalt teha suudavad ja tahavad.</p> <p>Tavaliselt tehakse see üritus koos 1. ja 2. klassiga, siis saab 2. Klass teistele eeskujuks olla.</p>
Jõulupidu	<p>Jõuluettevalmistused jätkuvad. Räägitakse ja lauldakse päkapikkudest, Joosepist ja Mariast, mängitakse jõulumänge, lauldakse jõululaule. Ettevalmistuse kuuluvad ka lastevanemate käsitööõhtud, kus meisterdatakse oma lapsele üks ilus asjake kingituseks. Jõulupeol on tähtis koosolemine, soojus ja armastus. Õhtusel peol koos vanematega kaetakse peolaud, kuulatakse jõulujuttu või vaadatakse jõuluteemalist nukumängu, lauldakse, tantsitakse, mängitakse. Terve perega rõõmustatakse saabuvate jõulupühade üle.</p>
Kolmekuningapäev	<p>Kolmekuningapäeval jutustatakse, kuidas kuningad Jeesuslast külastasid, mängitakse kuningamängu. Lõpeb jõuluaeg.</p>
Vastlapäev	<p>Vastlapäeva oleme tähistanud karnevali ja toreda liulaskmisega. Valmistame vurri ja sööme oasuppi. Hommikuringis on meil vastlalaatud ja toredad vastlakukli salmid.</p>
Kevadpüha	<p>Laulud, lood ja tantsud on kevadmeeleolus. Peo ettevalmistamiseks oleme lasteaias koos lastega läbi viinud suurpuhastuse. Oleme ilusate laulude ja salvide saatel külvanud igaüks endale pühademuru, kevadlilli ja maitsetaimi, neid kastnud ja jälginud uue elu tärkamist. Oleme rühmatuppa üles seadnud ilusa munapuu. Õues otsime jänkude toodud värvilisi mune. Tuppa tulles vaatame nukuetendust. Peoks katame ilusa kevadise laua.</p>
Emadepäev	<p>Emadepäevaks saab iga laps meisterdada oma emale kauni kingituse, mis siis emadepäeva hommikul lauluga emale ulatakse.</p>

Kooliminejate pidu	Peo ettevalmistuseks on kooliminejad lapsed meisterdanud oma maalide ja joonistuste jaoks ilusa mapi, kus on tulnud teha lõikamise ja voltimise, õmblemise ja kleepimise tööd. Emad on aga salaja käinud õhtusel ajal meisterdamas oma koolieelikutele õnnepäkapikku. Sellel peol saavad suuremad lapsed esineda mõne väikese lavastusega või eurütmiaetendusega, mida eelnevalt aasta jooksul on harjutatud, neile on pööratud peatahelepanu. Tore on süüa, laulda ja mängida koos, kui ilm lubab, siis ka õues.
--------------------	---

Lisa 4. Intervjuu küsimustik õpetajatele

Lasteaia nimi...

Rühma nimi...

Kasvatajate arv rühmas...

Laste arv rühmas...

1. Õpetaja haridus, vanus, tööstaaž

Vanus	Rahvus	Haridusaste	Lõpetatud õppeasutus	Eriala	Waldorfpedagoogika-alased koolitused	Töökogemus lasteaia-õpetajana aastates

2. Millised on teie arvates lasteaiaaalist laste sotsiaalsed oskused?

3. Millised muusikaalased ühistegevused esinevad teie töös lastega?

4. Millised sotsiaalsed oskused avalduvad teie arvates muusikaalastes ühistegevustes?

5. Milliseid sotsiaalseid oskusi saab kujundada muusikaalastes ühistegevustes?

6. Mõni hea nipp, kuidas kujundate sotsiaalseid oskusi muusikaalastes ühistegevustes?

7. Millised muusikaalased ühistegevused aitavad kõige enam kaasa sotsiaalsete oskuste kujundamisele? (Näited)

8. Milliseid sotsiaalseid oskusi aitab kujundada laulmine?

9. Milliseid sotsiaalseid oskusi aitavad kujundada ringmängud?

10. Milliseid sotsiaalseid oskusi aitab kujundada muusika saatel liikumine?

11. Milliseid sotsiaalseid oskusi aitab kujundada pillimäng?

12. Milliseid sotsiaalseid oskusi aitab kujundada muusika kuulamine?

13. Milliseid sotsiaalseid oskusi aitavad kujundada salmid?

Lisa 5. Eesti waldorflasteaedade õpetajate taustaandmed

Õpetaja	Haridusaste	Kool	Eriala	Waldorfalased koolitused, seminarid	Töökogemus lasteaia õpetajana aastates
1	kõrgharidus	Tallinna Ülikool	Sotsiaalpedagoogika		1 (2)
2	bakalaureus	Tallinna Ülikool	Sotsiaaltöö	Waldorfalased koolitused, seminarid ⁹	1
3	Kõrgharidus omandamisel	Tallinna Ülikool	Klassiõpetaja	Waldorfalased koolitused, seminarid	1
4	kesk-eri	Tallinna Teeninduskool	Kelner ja majutusteenindaja	Waldorfalased koolitused, seminarid	1
5	Magister omandamisel	Tallinna Ülikool	Alushariduse pedagoog	Waldorfalased koolitused, seminarid	3
6	keskharidus		Algklasside õpetaja lõpetamata	Waldorfalased koolitused, seminarid Waldorfpedagoogika alushariduses 320 t. ¹⁰	4
7	kõrgharidus	Tallinna Ülikool	Muusikaõpetaja	Waldorfalased koolitused, seminarid	20 (alla 10)
8	keskharidus			Waldorfalased koolitused, seminarid	4
9	Rakenduslik kõrgharidus	Tallinna Tervishoiu Kõrgkoolis	Ämmaemand	Alusharidus 320tundi Tallinna Pedagoogilises Seminaris Waldorfpedagoogika alushariduses 320 t.	4
10	Rakenduslik kõrgharidus	Tallinna Pedagoogiline seminar	Lasteaiaõpetaja	Waldorfalased koolitused, seminarid Rahvusvaheline Waldorflasteaia õpetajate Seminar Stuttgartis ¹¹ Waldorfpedagoogika alushariduses 320 t.	15
11	kõrgharidus	Tartu Ülikool	Lasteaiaõpetaja	Waldorfalased koolitused, seminarid Waldorfpedagoogika alushariduses 320 t.	7
12	Rakenduslik kõrgharidus	Tallinna Pedagoogiline seminar	Lasteaiaõpetaja	Waldorfalased koolitused, seminarid	3
13	kõrgharidus	Tallinna Pedagoogiline Instituut	Lasteaiaõpetaja ja koolieelse kasvatuse metoodik	Waldorfalased koolitused, seminarid	18 (21)
14	kõrgharidus	Tallinna Pedagoogiline Instituut	Algklassiõpetaja	Waldorfalased koolitused, seminarid 160t. lasteaiaõpetaja koolitus ja 320 t. eripedagoogika alushariduses	20 (30)
15	kõrgharidus	Eesti Riiklik Konservatoorium	Viiul	Waldorfalased koolitused, seminarid Waldorfpedagoogika alushariduses 320 t.	8
16	Kõrgharidus omandamisel	Tartu Ülikool	Alushariduse pedagoog	Waldorfalased koolitused, seminarid	6

⁹ Waldorfpedagoogikaalased kursused ja seminarid annavad teadmisi lapse arengu mõistmiseks ja oskusi selle suunamiseks ning pedagoogilisi ja metoodilisi nõuandeid. Sellistel kohtumistel vahetatakse kogemusi ning õppematerjale.

¹⁰ Pedagoogide kvalifikatsiooninõuded, Vastu võetud 26.08.2002 nr 65 [RTL 2002, 96, 1486](#) jõustumine 07.09.2002, § 18. Koolieelse lasteasutuse õpetaja kvalifikatsiooninõuded on järgmised:

- 1) eelkoolipedagoogika alane kõrg- või keskeriharidus või
- 2) muu pedagoogiline kõrg- või keskeriharidus ja läbitud 160-tunnine eelkoolipedagoogika kursus või
- 3) muu kõrg- või keskeriharidus ja läbitud 320-tunnine eelkoolipedagoogika kursus.

¹¹ Rahvusvaheline Waldorflasteaia õpetajate Seminar Stuttgartis – riiklikult tunnustatud sotsiaalpedagoogikaalane ametikool.

17	keskharidus			Waldorفالased koolitused, seminarid	2
18	keskharidus			Waldorفالased koolitused, seminarid Waldorفالpedagoogika alushariduses 320 t.	22
19	keskharidus			Waldorفالased koolitused, seminarid Waldorفالpedagoogika alushariduses 320 t.	8
20	Kesk-eri	Rakvere Pedagoogikakool	koolieelse lasteasutuse õpetaja	Waldorفالased koolitused, seminarid Waldorفالpedagoogika alushariduses 320 t.	20 (29)
21	Kõrgharidus omandamisel	Tartu Ülikool	koolieelse lasteasutuse õpetaja	Waldorفالased koolitused, seminarid Waldorفالpedagoogika alushariduses 320 t.	2
22	keskharidus			Waldorفالased koolitused, seminarid Waldorفالpedagoogika alushariduses 320 t.	6
23	kõrgharidus	Tallinna Pedagoogiline seminar	koolieelse lasteasutuse õpetaja	Waldorفالased koolitused, seminarid Waldorفالpedagoogika alushariduses 320 t.	15
24	kesk-eri	Tallinna Pedagoogiline Kool	Lasteaiaõpetaja	Waldorفالased koolitused, seminarid Waldorفالpedagoogika alushariduses 320 t.	16
25	kesk-eri	Tallinna Pedagoogiline Kool	koolieelne kasvatus	Waldorفالased koolitused, seminarid Waldorفالpedagoogika alushariduses 320 t.	20 (30)
26	kõrgharidus	Tallinna Pedagoogiline Instituut	Lasteaiaõpetaja Koolieelne pedagoogika ja psühholoogia	Waldorفالased koolitused, seminarid Waldorفالpedagoogika alushariduses 320 t.	20 (28)
27	keskharidus	Viljandi Täiskasvanute Gümnaasium		Waldorفالased koolitused, seminarid Waldorفالpedagoogika alushariduses 320 t.	10
28	kesk-eri	Viljandi Kutsekeskkool Nr.9.	nahkgalanteriitoodete juurdeldõikaja ja valmistaja	Waldorفالased koolitused, seminarid Waldorفالpedagoogika alushariduses 320 t.	5
29	kesk-eri	Viljandi Kutsekeskkool Nr.9.	nahkgalanteriitoodete juurdeldõikaja ja valmistaja	Waldorفالased koolitused, seminarid Waldorفالpedagoogika alushariduses 320 t.	6
30	kõrgharidus	Tallinna Pedagoogiline Instituut	eesti filoloogia	Waldorفالased koolitused, seminarid Waldorفالpedagoogika alushariduses 320 t.	4
31	kõrgharidus	Tallinna Ülikool Rakvere Kolledž	alushariduse pedagoog	Waldorفالased koolitused, seminarid Waldorفالpedagoogika alushariduses 320 t.	15
32	kõrgharidus	Rakvere Pedagoogikakool	Koolieelse lasteasutuse pedagoog	Waldorفالased koolitused, seminarid	20 (30)
33	keskharidus	Kadrina Keskkool		Waldorفالpedagoogika alushariduses 320 t.	10
34	Kesk-eri	Rakvere Pedagoogikakool	lasteaiakasvataja	Waldorفالased koolitused, seminarid	16

35	Kesk-eri	Rakvere Pedagoogikakool	koolieelse lasteasutuse kasvataja		2
36	Keskharidus	Rakvere Gümnaasium		Waldorfalased koolitused, seminarid	3
37	Bakalaureus	Tartu Ülikool	Filosoofiateaduskonna kirjanduse ja rahvaluule õppekava	Waldorfalased koolitused, seminarid Waldorfpedagoogika alushariduses 320 t.	2
38	Magister	Tallina Pedagoogiline Instituut	Algõpetuse metoodika ja kasvatustöö alused	Waldorfalased koolitused, seminarid Waldorfpedagoogika alushariduses 320 t.	22
39	Kesk-eri	Rakvere pedagoogikakool	Lasteaiaõpetaja	Waldorfalased koolitused, seminarid Waldorfpedagoogika alushariduses 320 t.	20 (27)
40	Kesk-eri	Tallina tööstushariduskeskus	Õmbleja	Waldorfalased koolitused, seminarid Waldorfpedagoogika alushariduses 320 t.	2
41	kõrgharidus	Tartu Kõrgem Kunstikool	Maalikunst	Waldorfalased koolitused, seminarid Waldorfpedagoogika alushariduses 320 t.	1
42	Rakenduslik kõrgharidus	Tartu Tervishoiu Kõrgkool	Meditatsiooniõpe	Waldorfalased koolitused, seminarid Waldorfpedagoogika alushariduses 320 t.	10
43	Kõrgharidus	Tartu Ülikool	Eesti filoloog	Waldorfalased koolitused, seminarid Waldorfpedagoogika alushariduses 320 t.	4
44	Kõrgharidus	Tartu Ülikool	Ajakirjandus ja suhtekorraldus	Waldorfalased koolitused, seminarid	1

SUMMARY

The formation of children's social skills in the field of music-related common activities in Waldorf kindergarten by the example of Aruküla Waldorf Kindergarten.

The purpose of this research was to find out what kind of common music-related activities are practiced in Estonian Waldorf kindergartens and how does that practice support the formation of children's social skills.

The study took place between 26.09.2014 and 15.04.2015. During that time I collected the background information of the kindergartens and their teachers and also visited Estonian Waldorf kindergartens to observe the first half of the kindergarten day and to conduct interviews with the kindergarten teachers.

During the analysing of the information collected from the observations and the interviews I received answers to the following questions:

1. How do social skills develop in common music-related activities in Estonian Waldorf kindergartens?
2. What kind of social skills develop in common music-related activities?

The population included eight Estonian Waldorf kindergartens and their 49 teachers of whom the selection of 44 teachers participated. I charted Estonian Waldorf kindergartens and their teachers based on the background information collected.

As I was looking for an answer to the first question, it turned out that social skills develop in the common music-related activities in Waldorf kindergartens due to different music-related activities accompanying most activities of the kindergarten which are conducted daily and repeated in a long period of time. These musical activities are singing, playing games in a circle singing, reading aloud verses together with illustrative movements, moving to music, playing an instrument and listening to music.

The teachers most evaluated games in a circle with singing, rolegames and general singing accompanying everyday activities as most effectively formative ones in the development of children's social skills.

As an answer to the second question I received 43 social skills listed by the teachers. These are the social skills that develop in common music-related activities. The social skills best to be formed like that were named as followed: *consideration with others, the skill of listening, the ability to wait for one's turn, communicational skills, a desire to cooperate, respecting the rules,*

empathy, attentiveness and managing one's self leaving out *coordination* as a non-social skills.

Based on the current research further research about the repertory of the songs accompanying the daily activities in Waldorf kindergartens could be carried out hereafter. Also, the differences in music-related activities between ordinary and Waldorf kindergartens would be a good subject for another research.

To sum up, my personal experience as a Waldorf kindergarten teacher synchronized largely to other Estonian Waldorf kindergarten teacher's experience and therefore I can say the research fulfilled its purpose.

LIHTLITSENTS SEMINARITÖÖ REPRODUTSEERIMISEKS JA ÜLDSUSELE KÄTTESAADAVAKS TEGEMISEKS

Mina, Tiina Tinn, (sünd. 22.02.1967)

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose, „Laste sotsiaalsete oskuste kujundamine muusikaalastes ühistegevustes waldorflasteaias Aruküla waldorflasteaia näitel aastatel 2003-2010“, mille juhendaja on Guldžahon Jussufi,

1.1. reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;

1.2. üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.

2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.

3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Viljandis, 25.05.2015